

SPECIAL
VO-congres:
Generatie Z
voor
'boomers'

Jong in 2024

Bevlogen, bezorgd, veerkrachtig

Lector Peter Nikken

Hoe schadelijk zijn social media?

Innovatie op X11

Praktijkgerichte programma's in vmbo én havo

Metastudie: wat werkt?

De 4 principes van effectieve professionalisering voor leraren

Ik ken toch al Nederlands?

De docent Nederlands heeft, om het maar eens eufemistisch te zeggen, niet de makkelijkste baan van Nederland. De motivatie is over het algemeen gering ('Ik spreek toch al Nederlands?'), en het lezen van langere teksten neemt onder alle leeftijden af ('Ik lees het wel op mijn telefoon').

Blink Nederlands helpt hier verandering in te brengen. Met een lesmethode die gebruikmaakt van verhalen die de leerlingen raken, emotioneren en

vooral nieuwsgierig maken. In onze methode worden verschillende vaardigheden, zoals lezen, schrijven of spelling niet 'los' aangeboden, maar altijd in de context van het hele verhaal. Dat levert dieper tekstbegrip op en maakt vooral ook duidelijk waaróm iets geleerd wordt. Zo leren leerlingen beter.

Ontdek zelf hoe jouw leerlingen beter Nederlands leren. Ga blink.nl/blink-nederlands voor meer informatie.

Ontdek de kracht van beter leren.

Blink

INHOUD & VOORWOORD



6 'We zijn nog steeds sociale wezens'

Op de meerderheid van de jongeren hebben social media geen of zelfs een positief effect, zegt lector jeugd en media Peter Nikken.



10 Europees onderzoek

Wat kenmerkt de jeugd van tegenwoordig?



28 VO-congres 2024

Een programma vol workshops, lezingen en ontmoetingen.

En verder

4 Vereniging / 15 Column: Maxe de Rijk / 16 Praktijkgerichte programma's vmbo en havo / 22 Effectieve professionalisering voor leraren / 25 De schooltijd van... Susan Smit / 26 VO in beeld / 30 Vier jongeren over 'hun' generatie / 41 Onvergetelijk / 42 Het gebouw: Revius Wijk bij Duurstede / 46 Boeken / 48 Wie werkt waar / 49 Mijn overstap / 50 Vraagbaak

COLOFON

VO-magazine is een uitgave van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. VO-magazine verschijnt 6 keer per jaar in een oplage van 7.000 exemplaren
Redactieadres VO-raad, Postbus 8282, 3503 RG Utrecht, T 030 232 48 00, redactie@vo-raad.nl, www.vo-raad.nl **Redactie** Cindy Curré, Evelien Dijkman (vormgeving) Xander Elink Schuurman, Ingrid Janssen, Stan Termeer, Suzanne Visser (eindredactie), Linda Zeegers **Ontwerp** XS Media, Utrecht **Druk** Damen Drukkers, Werkendam
Advertenties Onderwijsmedia, T 030 210 23 86 (Ray Aronds), www.onderwijsmedia.nl
Issn 18731163 **Afmelden** Wilt u het VO-magazine niet meer ontvangen? Stuur dan een bericht o.v.v. naam en adres naar redactie@vo-raad.nl
Disclaimer De meningen die in het VO-magazine worden weergegeven, komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de standpunten van de VO-raad.



Vroeg segregeren

Op het VO-congres van 11 april staat onze huidige generatie leerlingen centraal. Wat houdt hen bezig? Waarin zijn zij hetzelfde als of verschillend van eerdere generaties leerlingen?

Te midden van alle zorgelijke verhalen over 'de jeugd van tegenwoordig' is het goed te beseffen dat onze jongeren zichzelf nog altijd gelukkiger voelen dan jongeren in de meeste andere landen. Dat blijkt uit het langjarig YES!-onderzoek dat in dit nummer wordt toegelicht. Toch, wie inzoomt, ziet opvallende verschillen. Onze leerlingen zijn vaker onzeker over hun leervermogen en hun schoolprestaties. Volgens de onderzoekers heeft dat te maken met ons schoolsysteem dat al vroeg de nadruk legt op selecteren. Het selecteren begint al in groep 8. Welke van de zeven typen vervolgonderwijs past het beste bij jou? Eenmaal onderweg in de onderbouw willen we weten of leerlingen op de goede plek zitten. Het heeft in Nederland tot een overdaad aan toetsen en testen geleid. De leerlingen die in dit nummer aan het woord komen bevestigen dat: "de hoeveelheid toetsen is enorm" en "daardoor raakt het leren ondergesneeuwd". De leerlingen pleiten voor minder toetsen en een andere, formatieve manier van toetsen. De vroege selectie gaat in Nederland gepaard met vroege segregatie. De zeven onderwijssoorten waar leerlingen na het advies in groep 8 naar toe gaan, worden vaak in aparte vestigingen aangeboden. De kans dat leerlingen na hun twaalfde in de gang of op het schoolplein medeleerlingen tegenkomen die een heel ander spoor volgen is klein, zeker in de grote steden. Met name de kloof tussen vmbo en havo/vwo wordt steeds groter. Van de 1456 vestigingen die het voortgezet onderwijs telt (cijfer uit 2023) zijn er maar 242 die het hele spectrum van vmbo basis-beroeps tot en met vwo onder één dak aanbieden.

Later selecteren. Gaat het er ooit van komen? Er lijkt weinig politiek draagvlak voor. Het is bovendien de vraag of we met het huidige lerarentekort een stelselherziening, die veel extra's van leraren vraagt, op dit moment moeten willen. Maar vroeg selecteren en vroeg segregeren zijn wel twee verschillende dingen. Zelfs wanneer we op korte termijn geen grote stelselwijzigingen doorvoeren, staat niets ons in de weg om werk te gaan maken van minder segregatie. Dat vraagt in het huisvestingsbeleid om moedige keuzes: van schoolbesturen, van gemeenten en van de politiek.

Maar het zou een goede investering zijn in de volgende generatie en in een minder gepolariseerd Nederland.



Henk Hagoort

Voorzitter VO-raad



VO-congres op 11 april

Op 11 april openen we vanaf 10 uur in het NBC in Nieuwegein de deuren voor het VO-congres. We duiken in de belevingswereld van onze leerlingen: Generatie Z, geboren tussen 1997 en 2010, en Generatie Alpha, geboren na 2010. Wat drijft, motiveert en inspireert deze generatie? En wat betekent dat voor ons werk als leraar, schoolleider en bestuurder?

→ In de congresspecial in het tweede deel van dit magazine lees je alles over het VO-congres. Aanmelden kan nog via www.vo-raad.nl.



Basiscursus onderwijshuisvesting

Wil je je kennis over onderwijshuisvesting vergroten? Volg dan de cursusreeks onderwijshuisvesting die kennispartner Ruimte-OK organiseert. Deze cursusreeks gaat in op verschillende thema's rondom onderwijshuisvesting, zoals de wet- en regelgeving, strategisch huisvestingsbeleid, verduurzaming & renovatie en meer. De basiscursus is op 13 mei, en je kunt je ook inschrijven voor diverse vervolgdagen.

→ Kijk voor meer informatie en inschrijven op ruimte-ok.nl.

Meld je aan voor het schoolontwikkelingstraject

In schooljaar 2024/2025 start Voortgezet Leren met een nieuw schoolontwikkelings-traject. In dit traject krijg je als school 1,5 jaar lang intensieve kosteloze begeleiding bij een schooleigen ontwikkeling. Het traject biedt:

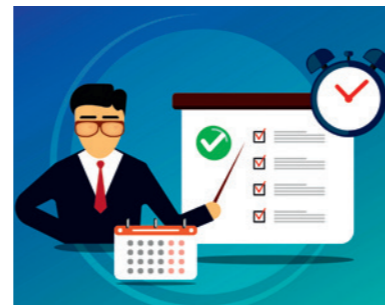
- procesbegeleiding bij jullie schoolontwikkeling, volgens de methodiek Aanpak schoolontwikkeling
- kennisuitwisseling met andere scholen die ontwikkelen op hetzelfde thema
- ondersteuning van peer experts en onderzoekers
- diverse praktische instrumenten die je direct kunt inzetten.

→ Wil je meedoen? Aanmelden kan nog tot 17 april via voortgezetleren.nl/het-schoolontwikkelingstraject.



Schoolleiders VO Zomer-event 2024

Op donderdag 6 juni organiseert Schoolleiders VO haar tweede schoolleidersevent, waar inspiratie, kennisdeling en netwerken centraal staan. Op het Zomer-event reflecteren we op het afgelopen schooljaar en kijken we vooruit. Wat waren je successen? Heb je ze gevierd? Hoe zorg je ervoor dat je plezier hebt (en houdt) in je werk en hoe stimuleer je dat werkgeluk bij je team? Het event vindt plaats op 6 juni in de middag, tussen 12:30 en 17:30 uur, op KSG De Breul in Zeist.



→ Aanmelden kan via www.vo-raad.nl (kijk onder Agenda).

Algemene Ledenvergadering (ALV) VO-raad

De volgende Algemene Ledenvergadering van de VO-raad vindt plaats op 30 mei. Alle bestuurders van leden van de vereniging zijn van harte welkom. We zullen ons deze middag verdiepen in de impact van digitalisering op het primaire proces van het onderwijs. Keynote sprekers zijn professor Inge Molenaar (Radboud Universiteit en Nationaal Onderwijslab AI) en professor Jeroen van den Hoven (hoogleraar Ethiek en Technologie aan de TU Delft).

Op de agenda van de plenaire vergadering staan onder andere: systeem van accreditatie voor bestuurders, het advies over Goed Bestuur van de commissie Bonhof en een voordracht van kandidaten voor vacatures in het Algemeen Bestuur en de Ledenadviesraad.



Checklists en handreikingen school-examinering geactualiseerd en aangevuld met handreiking geschillen

De checklists en handreikingen school-examinering zijn geactualiseerd voor het komende schooljaar. Deze publicaties bieden scholen handvatten om te komen tot een goede kwaliteitsborging school-examinering. Er zijn geen inhoudelijke wijzigingen. De nieuwe handreiking

heeft een focus op geschillen rond de afwerking van het centraal examen en is uitgebreid met een handreiking voor de bestuurder, getiteld 'Verantwoordelijkheid in het schoolexamen'.

→ Bekijk de checklists en handreikingen op www.vo-raad.nl.

School in beweging

Als je probeert om een ontwikkeling op school in gang te zetten, zal het spelen van een spel niet klinken als een voor de hand liggende stap. Toch is het spel School in beweging al jaren een vast en gewaardeerd onderdeel van de schoolontwikkelingstrajecten van Voortgezet Leren: de inzichten uit het spel helpen deelnemende scholen onder meer om met de juiste verwachtingen

aan het proces te beginnen, om de stappen klein te houden en met aandacht te communiceren. Op 16 april organiseert Voortgezet Leren weer een training om dit spel zelf te leiden en vervolgens op je eigen school in te zetten. De training vindt plaats in Utrecht.

→ Meld je aan voor de training op via www.vo-raad.nl (kijk onder Agenda).



INTERVIEW

Tekst: Jacques Poell • Fotografie: Josje Deekens

Lector Jeugd & Media Peter Nikken:

'We zijn nog steeds sociale wezens'

Middelbare scholieren van nu zijn helemaal niet zo anders dan twintig of dertig jaar geleden, zegt psycholoog Peter Nikken. En social media dan? "Die hebben op de meerderheid van de jongeren géén, dan wel een positief effect. Jongeren voeren heel veel serieuze en sociaal relevante gesprekken met elkaar."

Peter Nikken kwam zo'n veertig jaar geleden door toeval in de wereld van de televisie terecht. Hij studeerde sociale psychologie, met als bijvakken ergonomie en massacommunicatie, en deed zijn afstudeeronderzoeken in opdracht van de redactie van Sesamstraat, het welbekende programma voor kleuters. Hoe keken kleuters naar dat programma, wat staken ze ervan op en was het voor hen te begrijpen? "Op scholen werd ik vervolgens gevraagd op ouderavonden iets over de invloed van tv op kinderen te vertellen: hoe verderfelijk is het nou, is mijn kind verslaafd, hoeveel uur tv per week kan een kind verdragen? – dezelfde vragen die nog steeds gesteld worden, maar nu ook over andere media en andere apparaten. In de basis komt het op hetzelfde neer: snappen kinderen wel waar ze mee bezig zijn? Hoe beschermen we kinderen tegen

verkeerde content? Moet je als oudere erbij zitten of juist niet? Hoe ga je het gesprek aan? Hoe behandel je als leraar deze dingen in de klas?"

In 2011 schopte jij het tot de eerste en enige hoogleraar Mediaopvoeding in Europa. Welke focus heeft jouw onderzoek op het gebied van jeugd en media?

"Ik heb eigenlijk geen hypothese gehad van waaruit ik ben gaan werken; voor een deel is het toch wat er op je pad komt. Ik ben uiteraard wel meegegroeid met de ontwikkelingen in de media: in het begin deed ik onderzoek naar tv, later naar gamen en nu steeds meer naar social media. Technieken veranderen constant, er komt telkens weer iets nieuws. Maar het goed kunnen omgaan met media – wat we nu 'mediawijsheid' of 'digitale geletterdheid' noemen – en hoe opvoeders daar een rol in spelen, is toch wel de leidraad in mijn onderzoek geweest. Veel onderzoekers richten zich op geweld, verslaving en andere negatieve effecten. Ook daar heb ik wel onderzoek naar gedaan, maar ik vind het belangrijker om oog te blijven houden voor de positieve kanten van mediagebruik: wat kan het opleveren?"

Wordt de mens gelukkiger van steeds meer technologie?

"Niet per definitie. Maar andersom word je er ook niet per se ongelukkiger van. Het hangt er maar net van af hoe je die technologieën gebruikt en inzet. Ik vergelijk het altijd heel simpel met een aardappelmessje: heel goed te gebruiken voor het schillen van een appeltje, maar je kunt ook uitschieten en dan kan het mis gaan. Voor sociale media geldt: je moet ermee leren omgaan en dat

PETER NIKKEN (ROTTERDAM, 1960)

- 1972-1979: Havo/vwo Rijksscholen-gemeenschap, Oud-Beijerland
- 1979-1986: Sociale psychologie Rijkuniversiteit Utrecht
- 1988-2023: Expert jeugd, media en opvoeding bij het NJi en alle rechtsvoorgangers
- 1999: Gepromoveerd op Kwaliteitsstandaarden voor kindertelevisie, Universiteit Leiden
- 2001-heden: Wetenschappelijk adviseur De Kijkwijzer
- 2002: Weet wat ze zien: Kind en media, uitgeverij Boom/Teleac
- 2007: Mediageweld en kinderen, uitgeverij SWP
- 2011-2023: Bijzonder hoogleraar Mediaopvoeding, Erasmus Universiteit Rotterdam
- 2012-heden: Lector Jeugd & Media, Hogeschool Windesheim
- 2020: De Schermwijzer, praktische gids voor (groot)ouders over schermtijd, social media, gamen en online veiligheid, uitgeverij Kosmos

'Ik vind het belangrijker om oog te blijven houden voor de positieve kanten van mediagebruik'

‘Het is de vraag of een gebrek aan respect voor de leraar is toe te schrijven aan sociale media’

moeten kinderen doen in de praktijk, maar enige hulp en ondersteuning vanuit de opvoeders is daarbij noodzakelijk. Kinderen die een goed sociaal vangnet hebben, die het redelijk doen op school, die zullen hun neus heus wel eens stoten – dat hoort er gewoon bij, het zijn geen kasplantjes – maar die redden het vervolgens wel. Als dat vangnet er echter niet is, dan kunnen kinderen zichzelf verliezen en niet meer op het goede pad terecht komen. Vroeger – toen er twee tv-netten waren – was alles een stuk overzichtelijker; niet alleen voor de kinderen, ook voor de opvoeders. De verantwoordelijkheid en de druk om goed om te gaan met alle nieuwe technologieën, is toegenomen, en speelt bovendien op steeds jongere leeftijd. We zien nu al dat baby’s, peuters en dreumesen achter een schermje zitten. Het is net als vingerverven voor ze!”

Zijn middelbare scholieren verslaafd aan nieuwe technologieën?

“Ik zou het zo niet willen noemen. Je kunt er verzot op zijn, je kunt enorm veel tijd aan besteden aan bepaalde media en je daarin verliezen – dat is zeker de mindere kant. Dan is de digitale balans zoek. Sommige leerlingen kunnen veel tijd besteden aan gamen of surfen op het internet en tegelijkertijd hun huiswerk op tijd af hebben, voldoende slaap hebben en noem maar op. Maar voor anderen die misschien net zo lang achter het scherm zitten, komt er niets anders meer bij. Die hebben vaak minder goede contacten en hadden al een achterstand op school, waardoor huiswerk en leren sowieso al problematisch was.”

Mensen maken zich steeds meer zorgen om toegenomen agressie op school. Docenten lijken soms wel vogelvrij.

“Het is de vraag of een gebrek aan respect voor de leraar – of de politie, de brandweer, hulpverleners, ambulancepersoneel et cetera – toe te schrijven is aan sociale media. Het is een algemeen maatschappelijk fenomeen, dat niet alleen bij leerlingen speelt. Maar leerlingen krijgen het deels via sociale media mee, waarin inderdaad niet zelden het beeld wordt geschetst: trek je niets van het gezag aan, doe maar lekker waar je zin in hebt, alles komt je vanzelf aanwaaien... Maar ze krijgen het ook van hun ouders mee. Als die niet opvoeden en zeggen: ‘zo hoort het, zo heb je je te gedragen’ – of er juist heel autoritair en te strikt bovenop zitten, ja dan levert dat in beide gevallen niet de beste kinderen op. Daar komt bij dat het klimaat in scholen veranderd is. Vroeger was de leraar degene die het allemaal wist en voor wie je enorm respect had. Maar de informatievoorziening en de manier van lesgeven zijn veranderd en de leraar is meer een coach geworden. Iemand die naast de leerlingen staat en niet er ver boven, zoals vroeger. Daarmee komt ook de relatie leerling-leraar in een ander perspectief en soms onder druk te staan.”

Zitten leerlingen liever op hun mobieltje dan met elkaar live contact te hebben?

“Mijn indruk is dat kinderen van nu helemaal niet zo anders zijn dan die van twintig of dertig jaar geleden. In de basis gaan ze niet anders met elkaar om en willen ze ook niet anders met elkaar omgaan. We zijn allemaal nog steeds sociale wezens. Dat hebben we nooit beter kunnen zien dan in de coronaperiode: toen werden veel jongeren depressief en ongelukkig doordat ze nergens meer naartoe konden om elkaar fysiek te ontmoeten. Wat ze op school doen, is het met elkaar hebben over muziek, mode, haardracht en noem het maar op. Dat doen ze online, maar ook offline, in gesprek met elkaar.”

Hebben social media veel invloed op hun gedachten en meningen over onderwerpen als vriendschap, liefde en seks?

“Dat zijn dingen die in de ontwikkelingsfase van de puber, in de adolescentieperiode, sowieso een belangrijke rol spelen. Dat zit gewoon in het DNA. Waar hoor ik bij? Wie ben ik? Goethe schreef er al uitgebreid over: het is iets van alle tijden. Jongeren moeten ook nu nog steeds hun plek vinden, dus is het volop aftasten en uitzoeken met hun leeftijdgenoten op school. Daar gebruiken ze nu ook social media bij, die een belangrijk verlengstuk kunnen vormen in de ontwikkeling van hun brein. Wat wezenlijk anders is dan vroeger, is dat social media het heel massaal maken. En dat de nadruk zo heel eenzijdig komt te liggen op er goed uitzien, succesvol zijn, vrolijk zijn. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek van collega’s uit Amsterdam dat het massale, aanwezige en drukkende van social media op de meerderheid van de jongeren geen, dan wel een positief effect heeft. En dat ze wel degelijk ook heel veel serieuze en sociaal relevante gesprekken over vriendschap, liefde en seks met elkaar voeren.”

Over dat brein gesproken: er zijn theorieën over de verandering die overmatig schermgebruik in de structuur van onze hersenen teweeg zou brengen.

“Ja, er wordt wel gezegd: we hebben door de sociale media een brokkelbrein ontwikkeld. Ik kan me er weinig bij voorstellen. Ik geloof niet dat de hersenstructuren die gevormd zijn na honderdduizenden jaren ontwikkeling

SPECIALE BAND

“Mijn lievelingsleraar op de middelbare school was meneer Talma. Het was een man die enorm gepassioneerd was voor zijn vak: wiskunde. Hij kon echt uit de bocht vliegen als je je huiswerk niet gedaan had. Tegelijkertijd had hij ook een ontzettend warme kant: hij wilde leerlingen echt leren kennen. Ook leerlingen die niet bij hem in de klas zaten. Hij stond ‘s ochtends al klaar in de gang, gaf dan iedereen een hand, wist wanneer iemand jarig was... Met mij had hij een extra speciale band. Ik hield van de creatieve vakken, tekende en schilderde veel – iets wat ik overigens nog steeds doe. Hij had ooit een paar van mijn werkjes gezien, en vroeg me op een dag of ik een paar schilderijen wilde maken die hij kon ophangen in zijn vaste klaslokaal. Ook gaf hij me een keer een boek over Leonardo da Vinci, met de woorden: ‘Dat past goed bij jou, want jij bent net zo multidisciplinair!’ Zo iets geeft je natuurlijk een enorme boost.”

sinds de Neanderthalers, door de komst van de sociale media in één klap compleet anders zijn aangelegd en ingericht. Dat gaat er bij mij niet in. Ik ben geen hersenwetenschapper, maar voor zover ik dat onderzoek kan overzien, gaat het om momentopnames: plaatjes van welke hersengedeeltes geactiveerd worden. Dan is het alleen maar logisch dat je er bij verschillende activiteiten verschillende plekje’s oplichtent.”

Maar hebben sociale media dan geen enkel negatief effect op onze leerlingen?

“Er is een groep jongeren waar het niet zo goed mee gaat. Die zichzelf niet zo goed weten te presenteren op sociale media. Die slecht omgaan met de feedback die ze krijgen. Als je kijkt naar gedragsproblemen en schooluitval, dan is dat bijna constant een groep van 5 à 7 procent van alle leerlingen, en ik vermoed dat dit dezelfde groep kinderen is die thuis dat sociale vangnet missen. Gemiddeld genomen is de groep risicokinderen niet zo groot. Wat niet wil zeggen dat we hun problemen niet serieus moeten nemen en dat we die niet moeten proberen te voorkomen. Maar met de komst van de sociale media is die groep niet groter geworden.”

Wat raad je bestuurders en directies van scholen aan?

“Zorg vooral dat je personeel, je medewerkers op de werkvloer, voldoende tijd en ruimte krijgt om zich te verdiepen in alle vraagstukken rond jeugd en media. Dat zal heel lastig zijn gezien de werkdruk in het voortgezet onderwijs. We hebben nu het advies van de overheid om geen smartphones in de klas toe te laten. Maar het is de vraag of je hiermee van bovenaf iets oplost. Smartphones zijn niet meer weg te denken. Met het verbieden ervan verschuif je de problemen alleen maar. Scholen bedenken nu alternatieven: een tafelfootbaltafel of een tafeltennistafel. Waarom hebben ze leerlingen niet eerder gevraagd wat zij willen? Ontwikkel samen met je personeel en de leerlingenraad goed beleid over de diverse vormen van media: wat ze voor jongeren betekenen en hoe je ermee om moet gaan, wat voor les ze daarover moeten krijgen, en welke middelen – laptops, smartphones, digiboards enzovoort – je wilt toelaten in de klas. Zodat alle neuzen dezelfde kant op staan. Zolang je als opvoeder een goede relatie hebt met jongeren en ze serieus neemt, zullen ze jou ook serieus nemen.”

Hoe kun je leerlingen leren om echt van fake te onderscheiden?

“Je moet je altijd afvragen: waar komt iets vandaan, om welke reden wordt dit verhaal verteld of deze foto geplaatst of dit filmpje getoond? Die houding kun je alleen maar

‘In de coronaperiode werden veel jongeren ongelukkig doordat ze nergens naartoe konden om elkaar fysiek te ontmoeten’



‘Ik geloof niet dat hersenstructuren door de komst van sociale media in één klap compleet anders zijn ingericht’

aanleren door ‘mediawijsheid’ of ‘digitale geletterdheid’ in je curriculum in te bouwen. Door het in alle lessen vanzelfsprekend aan de orde te laten komen. Gelukkig zijn er aanzetten om digitale geletterdheid in de kerndoelen terug te laten komen. Maar het is bepaald nog niet standaard en het is aan scholen zelf hoeveel tijd ze eraan willen besteden en op welke manier. Het is te hopen dat wetenschappers en andere experts de komende jaren met elkaar belangrijke stappen zetten om te zorgen dat we goed materiaal voor het onderwijs ontwikkelen.”

Heb je nog een slotadvies?

“We worden door de media bepaalde richtingen opgestuurd; dat is altijd zo geweest. In de jaren tachtig had je de cultivatietheorie, die ervan uitgaat dat de kans dat mensen de sociale ‘werkelijkheid’ die op tv wordt uitgebeeld, als echt ervaren, groter wordt naarmate ze meer tijd aan tv-kijken besteden. En dat hun gedrag mede daardoor wordt bepaald. Voor de sociale media van nu met hun algoritmes is dat natuurlijk niet anders: die leiden ons ook in een bepaalde richting. Het enige wat we daaraan kunnen doen, is onszelf en onze leerlingen daarvan bewust maken. Het vraagt om een kritische, onderzoekende houding bij alles wat ons voorgeschoteld wordt: wie zegt dat, waarom zegt hij dat, klopt het wel, waarom zegt iemand anders iets anders, en wat zet jij zelf online? Enzovoort. Het wemelt op sociale media van de meningen – maar wat zijn de feiten? Het is aan de opvoeders om daar het gesprek over aan te gaan.”

Wat kenmerkt de jeugd van tegenwoordig?

Stap in de wereld van Generatie Z

Soms worden ze GenZ genoemd, de jongeren die nu in het voortgezet onderwijs rondwandelen. Wetenschappers zijn voorzichtig met dit soort labels en de bijbehorende populair-wetenschappelijke duiding. Want ja, ze verschillen in bepaalde opzichten wel van de vorige generaties, maar veel blijft ook hetzelfde. Hoewel? 'Details kunnen soms van belang zijn.'

Elke dag probeert Maarten Selten, directeur van het Jan van Brabant College Deltaweg in het Brabantse Helmond, zich tussen zijn leerlingen te begeven. "Mijn kantoor bevindt zich letterlijk tussen twee klaslokalen en dat is niet toevallig", legt hij uit. "Ik loop veel rond, praat met deze en gene en luister vooral."

Een van de belangrijkste vragen die Selten zich stelt, is wat de leerlingen drijft. Die vraag stelt hij ook regelmatig in de leerlingenraad: wat vinden jullie belangrijk? "Je kunt geen onderwijskundige visie ontwikkelen zonder de wensen, zorgen en ideeën van leerlingen te kennen. Ik zou geen visie of plan kunnen opstellen zonder dat ik de leerlingenraad om advies heb gevraagd."

OVEREENKOMSTEN

Zijn leerlingen van tegenwoordig anders dan die van tien, twintig of veertig jaar geleden? Over het algemeen niet, vindt Selten. Jongeren zijn wel 'digitale wezens' geworden, met een snelle en uitgebreide informatievoorziening. "En de ouders zijn veranderd", vult hij aan. "Er hoeft maar iets te gebeuren of ze weten wat er aan de hand is en staan op de stoep."

Ook prof. dr. Eva Jaspers van de Universiteit Utrecht ziet meer overeenkomsten dan verschillen tussen vroegere en huidige leerlingen. In het langjarige YES!-onderzoek (zie kader) waarvan zij het Nederlandse deel organiseerde, zijn weliswaar verschillen tussen landen en individuele scholen zichtbaar, maar die zijn vaak klein. "Je kunt zien dat er

klimaatpessimisme heerst, dat er angst is voor oorlog, maar dat kenden we in mijn tijd ook al. Mijn kinderen draaien De Bom van Doe Maar. Wij groeiden daarmee op."

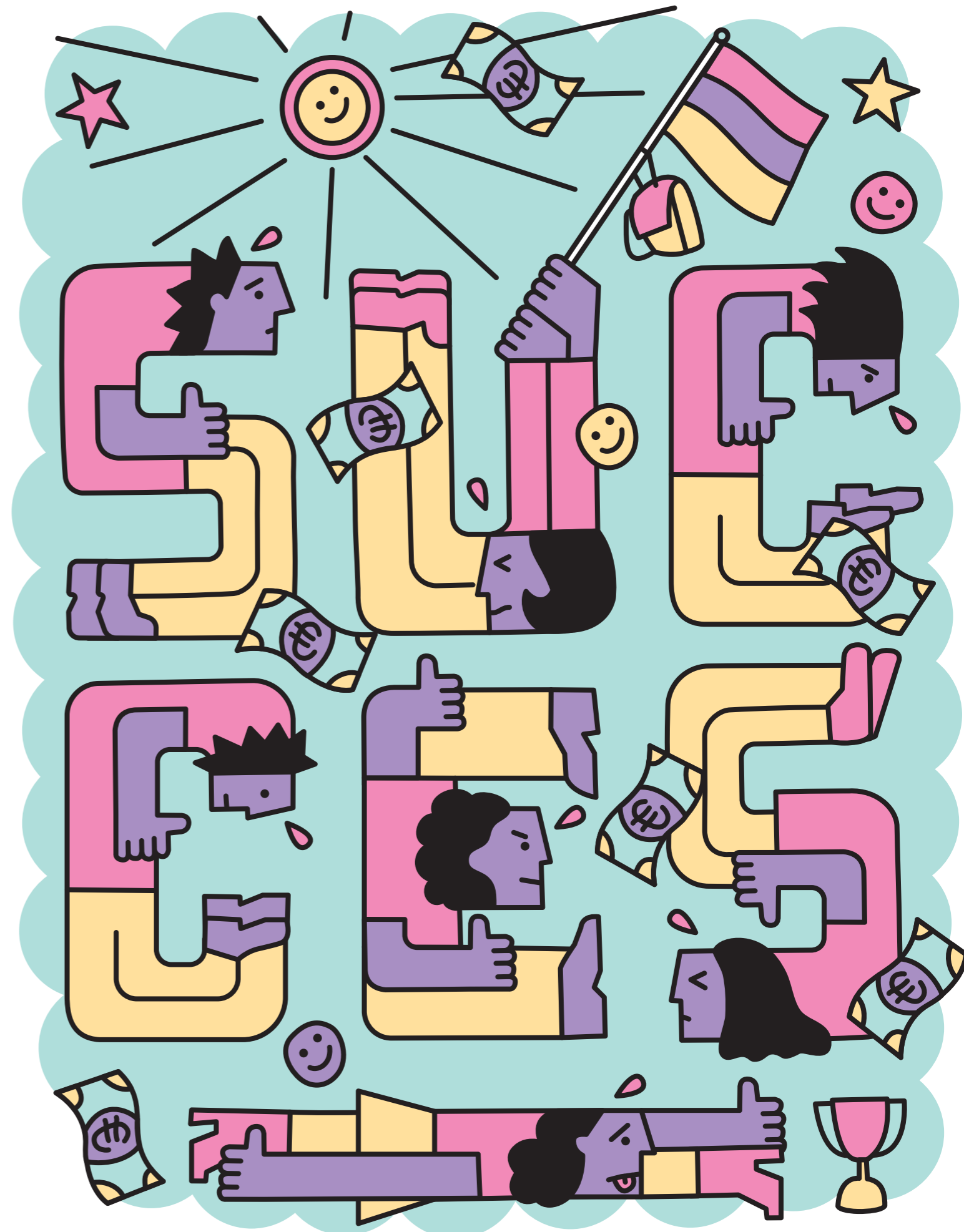
DIGITALE GENERATIE

Uiteraard is de stand van de techniek wel veranderd, zegt Jaspers. Ze herinnert echter aan de debatten rond de komst van de rekenmachine. "Wel of niet in de klas en op het examen gebruiken, het verlies aan rekenvaardigheid: de zorgen en debatten van vroeger en nu lijken heel erg op elkaar."

Op andere gebieden zijn er wel degelijk verschillen. "Ik had vroeger één beste vriendin, daar trok ik veel mee op en na school belden we uren met elkaar. Tegenwoordig staan jongeren de hele tijd met enorme groepen in contact." Enige relativering is wel op zijn plaats: "Jongeren hebben soms wel duizend contacten, maar als je doorvraagt, is er een groep van twintig á dertig jongeren waar ze zich aan optrekken en die belangrijk zijn voor hun ontwikkeling en identiteit. Dat was vroeger ook al zo."

Wat wel een probleem lijkt te worden, is de overkill aan informatie. "Vroeger kreeg je wel eens een kettingbrief, >

'De zorgen en debatten van vroeger en nu lijken heel erg op elkaar'



maar de grootste onzin werd uitgefilterd. Dat is tegenwoordig lastiger. De gemiddelde kwaliteit van de informatie die op jongeren afkomt, is lager. Gelukkig wordt er op de meeste scholen lesgegeven in mediawijsheid en mediavaardigheden.” Op het gebied van normen en waarden zijn golfbewegingen zichtbaar, zegt Jaspers. “Als je een hele progressieve golf hebt gehad, volgt meestal een terugkeer naar conservatievere waarden. Dat zie je nu ook gebeuren.”

CONGRES

Wie is de jeugd die onze scholen bevolkt? Wat voor leerlingen komen er binnenkort van de basisschool? Voor onderwijsprofessionals is die informatie van belang, want zoals Maarten Selten al aangaf: je kunt maar lastig toekomstvisies formuleren als je de drijfveren van de jeugd niet kent.

Daarom staat tijdens het VO-congres op 11 april het thema ‘Generatie Z en Alpha voor boomers’ centraal. Zelf is Jaspers overigens voorzichtig met dit soort generatielabels en de bijbehorende populairwetenschappelijke duiding. “We weten uit langlopend onderzoek dat je door de tijd heen wel veranderingen in denk- en leefwereld ziet. Maar die komen door verschillende factoren, die lang niet altijd met de jeugd zelf te maken hebben.”

De eerste factor is het leeftijdseffect. “Op je vijftiende ben je anders, leef je anders en denk je anders dan op je vijftigste.” Een tweede factor is het periode-effect. “Jong én oud maakt zich zorgen om polarisatie, de oorlog in Oekraïne en de klimaatdreiging.” Beide effecten zijn niet specifiek voor jongeren nu.

Een derde effect is dat wel. Dat is het generatie-effect, waarin leeftijds- en periode-effecten samenkomen. Het feit dat je in de adolescentie de meeste dingen leert, de meeste ideeën en levenslessen opdoet en jezelf ontwikkelt, maakt dat grote maatschappelijke gebeurtenissen op deze leeftijd een blijvend verschil kunnen maken in je levensloop. “De formatieve fase is heel belangrijk voor ons verdere leven”, zegt Jaspers. Mensen die in de Tweede Wereldoorlog in deze fase zaten, hebben daar bijvoorbeeld bepaalde waarden aan overgehouden. Gebrek, angst en het ontbreken van een toekomstperspectief maakten dat zij zich ontwikkelden tot de zogenoemde ‘Stille generatie’.

GELUKKIG

Uit het langjarige YES!-onderzoek onder jongeren in vier landen (zie kader) blijkt dat Nederlandse jongeren behoorlijk gelukkig zijn. Gemiddeld waarderen ze hun geluk met bijna 8 op een schaal van 10. Ze zijn gelukkiger dan bijvoorbeeld jongeren in Duitsland. Daar geeft nog geen 63% zichzelf een score van 8 of hoger; in Nederland is dat 71%.

Het belangrijkste is dat jongeren het gevoel krijgen dat ze iets met hun zorgen kunnen doen



Ook hier zijn het de details die voor onderwijsprofessionals écht van belang zijn, geeft Jaspers aan. “We zien bijvoorbeeld ook in Nederland een groep jongeren die kwetsbaar is. Omdat ze uit gezinnen komen waar zich weinig hulpbronnen in huis bevinden, omdat ze een migratieachtergrond hebben, of omdat ze een diagnose hebben, zoals bipolariteit of depressie.” Dat betekent niet dat iedereen uit een arm gezin, met een migratieachtergrond of een diagnose kwetsbaar is. “Maar als in een individu verschillende problemen bij elkaar komen, dan mag je als professional en als school wel heel goed opletten.” Die diagnoses zijn overigens een opvallend verschijnsel, vindt Jaspers. “Sommige labels lijken besmettelijk te zijn. Als de één een label heeft, krijgen anderen eromheen dezelfde diagnose. Gedrag wordt ineens geclassificeerd als passend bij een label, in plaats van als een variatie van normaal. De definitie van ‘normaal’ wordt nauwer.”

MEER PESTGEDRAG

Wat ook opvalt in het YES!-onderzoek, is dat Nederlandse jongeren niet erg overtuigd zijn van hun eigen leervermogens en schoolprestaties. Slechts 32% geeft aan ‘heel erg zeker’ te zijn dat ze het goed gaan doen op school. In Duitsland liggen dat getal op 52%, in Zweden zelfs op 56%. Voor een deel heeft dat te maken met het schoolsysteem, zegt Jaspers: in Zweden wordt er veel minder getest en zit iedereen tot zijn zestiende in hetzelfde schooltype. Pas daarna wordt er gedifferentieerd. Het schoolsysteem heeft ook andere gevolgen, zo blijkt uit de YES!-rapporten. In Nederland zegt 1% van de kinderen elke dag gepest te worden (in Duitsland 1,2%), tegen slechts 0,4% in Zweden. Meer dan 90% van de Zweedse kinderen wordt nooit gepest, terwijl dat maar voor 84% van de Nederlandse en Duitse kinderen geldt. Behalve naar pesten is in het onderzoek ook gevraagd naar discriminatie. Daar blijkt het omgekeerde aan de hand te zijn: discriminatie is in Zweden en Duitsland een groter probleem dan in Nederland. Om en nabij de 1% van de jongeren in Duitsland en Zweden wordt naar eigen zeggen *altijd* gediscrimineerd op school (in Nederland 0,5%), en ruwweg 10% van de jongeren in Duitsland wordt *vaak* gediscrimineerd (in Nederland 2,3%). In Nederland wordt een kleine 77% nooit gediscrimineerd, in Duitsland slechts 45%. Desondanks blijft discriminatie ook in Nederland reden tot zorg. Zo voelt een deel van onze jongeren (1,4%) zich *altijd* gediscrimineerd door de politie, terwijl die cijfers in Duitsland en Zweden op 0,2 en 0,5% liggen. Opmerkelijk, vindt Jaspers. “Maar het verschilt wel heel erg in welke omgeving je school staat.”

CONTEXT

Maarten Selten is zich van dit laatste goed bewust. “Wij weten dat onze school in een cultureel zeer diverse omgeving staat, en dat we ons tegelijkertijd in de Brainport-regio bevinden. Dat is de context waarin we opereren.” Met het oog daarop heeft het Jan van Brabant College Deltaweg onder meer doorlopend mentoraat ontwikkeld. Leerlingen

Nederlandse jongeren zijn behoorlijk gelukkig

houden vanaf de brugklas dezelfde mentor. “Die kent hen goed, leeft met hen mee en kent de achtergronden en de ontwikkeling van de leerlingen.” Ouders waarderen dat zeer, vertelt Selten. “Als we ze vragen wat ze goed aan onze school vinden, noemen ze dat doorlopende mentoraat. En het feit dat we een kleine school zijn, met iets meer dan 320 leerlingen.”

Een ander voordeel is volgens Selten dat het Jan van Brabant College een categoriale school is. Meer smaken dan vmbo-t zijn er niet. “Daardoor is er minder strijd: tussen leerlingen en tussen ouders.” Eva Jaspers onderschrijft dat: “Als jongere ga je het liefst om met mensen die een beetje op je lijken. Ook als oudere wil je dat graag. Het is veilig en makkelijk om in zo’n omgeving op te groeien. Dat is van alle tijden.”

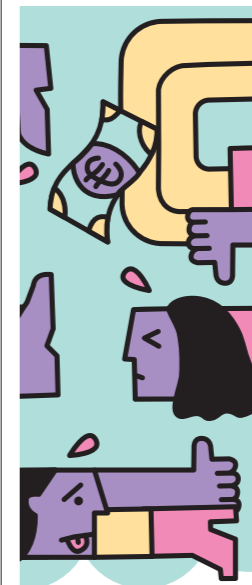
Toch zit er een addertje onder het gras, zegt ze. Op de korte termijn is segregatie – of dat nu naar onderwijstype, religie of levensbeschouwing is – goed voor het schoolklimaat, maar uit onderzoek blijkt dat het voor de samenleving op de langere termijn minder goed is: jongeren komen met minder verschillende groepen mensen in aanraking. Vandaar dat Jaspers nogmaals wijst op het Zweeds onderwijsstelsel, waarin kinderen langer in een ongedifferentieerde wereld leven. “Eigenlijk is dat veel beter.”

BIJBAAN

School is natuurlijk niet alles. Vandaar dat de YES!-onderzoekers bijvoorbeeld ook vragen hebben gesteld over zakgeld, hobby’s, uitgaan en tijdsbesteding. Uit die cijfers blijkt dat Nederlandse jongeren veel vaker bijbaantjes hebben dan leeftijdsgenoten in Duitsland, Engeland of Zweden. 37% van de Nederlandse jongeren heeft een baantje; in Zweden is dat nog geen 11%.

Over het algemeen is volgens Jaspers goed te merken dat de huidige generatie jongeren niet alleen met leren en werken bezig is. “Ze vinden ook andere dingen belangrijk: hun vrienden, uitgaan, hobby’s.” Nederlandse jongeren sporten behoorlijk veel. Slechts 4% zegt nooit te sporten, terwijl dat in Zweden bijna 10% en in Duitsland meer dan 13% is.

Aan de andere kant zie je dat Nederlandse jongeren veel meer roken: meer dan 10% zelfs elke dag, terwijl in Zweden nog geen 4% dagelijks rookt. In Nederland rookt slechts driekwart van de jongeren nooit, in Zweden bijna 90%. Ligt daar een taak voor de school? “De school kan niet alle maatschappelijke problemen oplossen”, zegt Selten beslist. “Dat is mijn stelregel. Wel zullen we instanties en initiatieven op dit gebied zo goed mogelijk ondersteunen.” Zo is er op het Jan van Brabant College Deltaweg een rookverbod onder schooltijd en op het schoolplein. “Daarbuiten hebben we geen zeggenschap, maar we letten wel op”, zegt Selten. “En we ondersteunen allerlei voorlichtingscampagnes.”



“Jongeren hebben vooral hun peergroep nodig”, zegt Jaspers. “Daarin ligt misschien de sleutel.” De invloed van de peergroep viel weg tijdens de covidperiodes en dat is iets wat Jaspers in de onderzoeken terugziet. “Covid heeft heel veel jongeren een knauw gegeven. Online onderwijs is niet hetzelfde als klassikaal onderwijs. Daar zijn we inmiddels wel achter. Het is een hele slechte periode voor ze geweest, niet alleen wat betreft leeropbrengsten, maar ook sociaal. Misschien moeten we dat de volgende keer anders doen.”

KLIMAATANGST

Angsten en zorgen hebben jongeren ook zonder de dreiging van covid nog genoeg. Oorlog, economie, klimaat: het zijn externe factoren waar de school niet veel aan kan doen, maar toch iets mee móét doen, naar Jaspers’ overtuiging. Het belangrijkste is dat jongeren het gevoel krijgen dat ze iets met die zorgen kunnen doen. “Agency wordt dat genoemd; handelingsperspectief. Het geeft jongeren instrumenten in handen die de doomsfeer kunnen doorbreken.”

Jaspers’ collega Tim Immerzeel is daarom met anderen bezig het platform Klimaatwijzer op te zetten. Dit kan helpen bij het aanscherpen en onderwijzen van handelingsperspectief, bijvoorbeeld via lessenseries bij maatschappijleer of burgerschap. “Wij benaderen klimaatvragen en -zorgen niet vanuit een technologisch of economisch perspectief, maar vanuit een sociologische visie”, zegt Immerzeel. “Wat betekent deze klimaatcrisis voor jongeren? Wat voor rol kun je als jongere spelen in dat geheel?” Daarbij moeten we volgens Immerzeel niet vergeten dat een deel van deze jongeren later terecht komt in beroepen die iets met klimaat, duurzaamheid of energietransitie te maken hebben. “Daar moeten ze wel enigszins beslagen ten ijs komen.”

YES!: ONDERZOEK NAAR LEEFSITUATIE VAN JONGEREN IN EUROPA

YES! is een langjarig onderzoek naar de leefsituatie van jongeren, de keuzeprocessen die zij doormaken en de effecten van deze keuzes op hun verdere leven. Het onderzoek vindt plaats in vier Europese landen: Duitsland, Groot-Brittannië, Zweden en Nederland. Met de verzamelde informatie kunnen vergelijkingen worden getrokken tussen Nederland en andere Europese landen. Zijn jongeren hier meer tevreden met hun leven dan in andere landen? Gaan zij met meer of minder plezier naar school? In het YES!-onderzoek zijn de jongeren zeven jaar gevolgd. In het eerste onderzoeksjaar (2010-2011) is hun leefsituatie uitvoerig in kaart gebracht. In de klas zijn zij ondervraagd over onderwerpen als school, toekomstwensen, familierelaties, vrienden en relatievorming, taalverwerving, gezondheid en vrijetijdsbesteding. Ook zijn ouders en docenten bij het onderzoek betrokken. In de volgende ‘wave’ zaten de jongeren in het vierde leerjaar. Zij vulden opnieuw in de klas vragenlijsten in, maar deze keer wat kortere. In de latere waves zijn de leerlingen persoonlijk benaderd via post, telefoon, e-mail of sociale media, want velen van hen zaten toen niet meer op dezelfde school.

Op zoek naar een nieuwe uitdaging?

Ga naar meesterbaan.nl voor:

- ✓ Groot aanbod onderwijsvacatures
- ✓ Scholen zoeken en volgen
- ✓ Opleidingen en nieuws



Scan mij



MeesterBaan

COLUMN

Fotografie: Ton Zonneveld

Toetstrauma

Toetstrauma: de Dikke Van Dale kent het woord niet, maar we moeten het er even over hebben. De helft van onze leerlingen heeft er namelijk mee te maken.

Niet dat ik tegen toetsen ben. Een toets kan houvast bieden, een duidelijk doel om naar toe te werken. Door een toets kunnen we erachter komen wat een leerling kent en begrijpt. Ook kan een toets een succeservaring opleveren. Allemaal dingen die belangrijk zijn. Maar vraag je aan kersverse brugpiepers op het vmbo wat hun ervaring met toetsen op de basisschool was, dan zul je hier weinig van terugkrijgen.

Voor wie het niet kent, een korte introductie van het toetsstelsel dat de meeste basisscholen gebruiken: de scores van kinderen worden gebaseerd op gemiddelden, leervoorsprongen en leerachterstanden. Scoor je minder dan het gemiddelde in jouw jaarlaag? Dan krijg je een 'slechte' score. Heb je een leervoorsprong? Dan krijg je een 'goede' score. Met de uitkomst van een simpele toets ben je op zesjarige leeftijd al een winnaar of een verliezer.

We weten allemaal dat dit geen eerlijke wedstrijd is. Al was het maar vanwege de verschillen in startposities. Sommige kinderen kennen 2000 woorden als ze zes jaar oud zijn, andere 6000. Simpelweg omdat er thuis meer (Nederlands) gesproken wordt. En al leert de zesjarige met 2000 woorden nog zo hard, al groeit deze van 2000 naar 3000 woorden in een jaar, zijn klasgenootje is ook gegroeid: die kent er nu 7000. En dus scoort de eerste leerling weer 'onvoldoende' en zijn klasgenootje 'zeer goed'. Terwijl ze evenveel bijgeleerd hebben.

Dit geldt niet enkel voor taal, maar ook voor rekenen. De leerling werkt hard, leert bij, maar krijgt een onvoldoende score omdat elke score relatief is. Niet ten opzichte van zijn eigen vorige prestatie, maar ten opzichte van die van zijn jaargenoten. Het is zelfs zo dat wij onze schoolniveaus hierop baseren. De leerlingen die ten opzichte van het landelijk gemiddelde bovengemiddeld scoren, krijgen het advies havo/vwo, de leerlingen die onder het gemiddelde scoren, vmbo-kader/basis of PrO. Ongeacht of ze op hun eigen lijn heel hard gegroeid zijn. De startpositie bepaalt in grote mate het eindresultaat.

Dit zorgt er niet voor dat kinderen harder gaan werken, integendeel: als ik de dossiers van mijn leerlingen teruglees, zijn ze vaak op een zeker moment gestopt met leren. "Waarom ben je gestopt?", vraag ik ze dan. "Omdat het toch geen zin heeft. Elke keer deed ik mijn best, leerde ik hard en veel, maar toch kreeg ik een slecht rapport. Waarom zou ik dan nog mijn best doen?" Hard werken wordt helemaal niet beloond. Zie hier: het toetstrauma.

Willen we echt wat aan kansengelijkheid doen, dan zullen we ook iets aan de interpretatie van de toetsscores moeten doen. Hard werken moet lonen. Succeservaring en persoonlijke groei moeten centraal staan bij een toets. Al mijn PrO- en vmbo-collega's zullen het herkennen: een leerling die na de eerste 8 op zijn rapport zó blij is, dat school opeens weer leuk is. De leerling komt met plezier naar de les en leert door en door en door. Opeens kan de leerling dingen die eerder als onmogelijk werden gezien.

Succeservaringen na inzet zorgen voor leermotivatie, zo simpel is het. Dus laten we daar met z'n allen op inzetten. <

Maxe de Rijk

Docent op het praktijkonderwijs en vmbo, schrijver en spreker



Praktijkgericht? Ja graag!

Veel leerlingen hebben behoefte aan koppeling tussen theorie en praktijk. Een praktische en realistische context werkt motiverend en sluit goed aan op vervolgonderwijs en beroepspraktijk. In het kader van Sterk Beroepsonderwijs en Sterk Techniekonderwijs zijn veel vmbo-scholen daarmee bezig. Bovendien bestaat er sinds enkele jaren een pilot met praktijkgerichte programma's voor vmbo en recent ook havo. X11 media en vormgeving in Utrecht heeft er ervaring mee.

“Net als de hele maatschappij zijn media en vormgeving super veel veranderd in de tien jaar dat ik hier werk. Iedereen kan nu met Canva zelf een folder of een website maken. Dus wij veranderen mee.” Kim Eijkelhof geeft praktijkgerichte programma's op X11 en was er daarvoor vmbo-docent Media, Vormgeving en Ict (MVI). Samen met een collega is zij betrokken bij de ontwikkeling van het keuzevak technologie & toepassing, kortweg T&T. “Toen er steeds meer nieuwe technologieën ontstonden – 3D-printers, lasersnijders, robotica – hebben docenten

van onze school voor de onderbouw het vak innovatie & prototyping (I&P) ontwikkeld, dat zich heel sterk richt op al die nieuwe manieren van maken. Ook landelijk kwam er steeds meer aandacht voor technologie op school. Wij zijn in de landelijke pilot T&T gestapt om ons vak I&P in de bovenbouw een vervolg te geven. T&T is een praktijkgericht programma, een pgg, waarin we werken met alle nieuwe technologie en manieren van maken, in projecten en met opdrachtgevers van buiten de school.”

OPLOSSING

X11 (vmbo-havo, 1100 leerlingen) komt net als het Grafisch Lyceum Utrecht (mbo) voort uit de begin vorige eeuw gestichte 'Vakschool voor typografie', later de School voor de Gwrafische Vakken. Nu is X11 media en vormgeving een zelfstandige school met een grafisch profiel. “Onze leerlingen worden blij van ontwerpen en maken”, zegt Jeppe den Uijl, die als projectleider na jaren lesgeven nu samen met de directeur de schoolleiding vormt. “Voorheen was het profiel van onze school behoorlijk grafisch georiënteerd, maar de laatste vijftien jaar gaat het veel meer over ontwerpen en maken. Daarom werken we ook samen met Nimeto, de mbo-vakschool

HET VAK T&T

Bij **Technologie & Toepassing (T&T)** ontdekt en leert de leerling hoe je technologie in de praktijk kunt toepassen binnen opdrachten voor echte opdrachtgevers. Leerlingen gebruiken een ontwerpcyclus (ontdekken, oplossen, maken, testen, delen) om tot een oplossing te komen die kan worden bereikt met technologie. Leerlingen werken binnen T&T aan het vergroten van competenties zoals plannen en organiseren, samenwerken en oplossingsgericht werken. Ze leren bewust beargumenteerde keuzes te maken op basis van eigen onderzoek.

→ www.sto-utrecht.nl/technologie-toepassing



‘De creativiteit zit in de leerling en wij reiken de tools aan om die te ontwikkelen’

voor creatieve ruimtemakers. Het vak innovatie & prototyping hebben we bij SLO ingediend als keuzevak in het kader van de vernieuwing van het vmbo. We dachten dat het ook op andere scholen zou kunnen aanslaan. Inmiddels wordt I&P aangeboden op alle vmbo's in de regio, en zelfs daarbuiten.”

Technologische veranderingen nopen tot onderwijs-innovatie, zegt Jeppe, die richting geeft aan de projecten op school en contacten legt met de externe opdrachtgevers die binnen de praktijkgerichte programma's van groot belang zijn. “AI genereert binnen seconden een beeld waar een opgeleide vormgever vroeger een week over deed. Maar dat betekent niet dat wij onze leerlingen niets meer hoeven te leren. Wij moeten ze juist heel veel leren over het creatieve proces: hoe help je een opdrachtgever om van een idee of vraag naar vormgeving of een oplossing te

PILOT PRAKTIJKGERICHTE PROGRAMMA'S HAVO

Dit schooljaar zijn 56 havo-scholen in een pilot aan de slag gegaan met praktijkgerichte programma's (pgp's). Door de betrokkenheid van externe opdrachtgevers zijn deze programma's sterk loopbaanoriënterend. Ook worden leerlingen beter voorbereid op hun vervolgstudie doordat zij vaardigheden oefenen waarmee zij op het hbo te maken krijgen. De pilotscholen bieden de vakken maatschappij en technologie aan:



pgp-M en pgg-T. Dat doen ze in de vorm van een klein programma van 120 studielasturen en/of een groot programma van 360 uur. De pgg's worden in leerjaar 4 en/of 5 afgesloten met een schoolexamen, waarmee er ruimte is voor een regionale inkleuring.

→ Scan de QR-code voor meer informatie.

komen? Wij bieden veel ruimte voor dat proces en voor bewustwording van de stappen die daarvoor nodig zijn.”

DOORLOPEND

MVI was altijd al een beroepsgericht programma. Sinds twee jaar wordt het ook aangeboden als pgg in de gemengde en theoretische leerweg. Via het vak innovatie & prototyping en vervolgens de pilot technologie & toepassing kwam er steeds meer innovatie en technologie naar binnen. Ook in antwoord op de groei van de technologische sector en het tekort aan arbeidskrachten. Kim: “We wilden de innovatielijnen – wij noemen dat hier de I-lijn – doorzetten in de bovenbouw, zodat er intern een vakinhoudelijk volledig doorlopende leerlijn zou ontstaan. Voor leerlingen is het nu heel logisch om na I&P voor T&T te kiezen. Zeker de helft van de leerlingen doet dat. Niet alleen vmbo'ers, ook havisten.”

“In de onderbouw hebben we ook nog een interne pilot Complexe vraagstukken”, voegt Jeppe toe. “Daarin laat een groep docenten van verschillende vakken (denk aan Nederlands, wiskunde, en mens en maatschappij) leerlingen ook al samenwerken aan een vraagstuk op de manier waarop dat in de bovenbouw bij T&T voor een externe opdrachtgever gebeurt: projectmatig en met toepassing van kennis van andere vakken. Dus eigenlijk ontkomt niemand op school meer aan onze nieuwe manier van werken! Allerlei groepen zijn bezig met leren in een contextrijke situatie, door middel van een ontwerpcyclus, en voor een opdrachtgever.”

COACHEN

Wat vraagt dit van docenten? Kim: “Die moeten een project didactisch coachen. Dat is een andere manier van lesgeven. Collega's die al langer bij de I-lijn werken zijn het gewend, maar voor anderen kan het lastig zijn.” X11 heeft geen speciale scholing voor docenten opgezet. Wel is er begeleiding door SLO en uitwisseling met andere pilotscholen in workshops en landelijke bijeenkomsten voor leraren. Jeppe: “We zijn echt samen aan het leren. Over groepsmanagement (hoe organiseer je het?), je pedagogische rol, of de inhoud van het vraagstuk. Docenten krijgen

Op afstand dichtbij

Digitaal afstandsonderwijs V(S)O

IVIO@School biedt een uniek onderwijsconcept voor leerlingen in het primair en voortgezet (speciaal) onderwijs die behoefte hebben aan maatwerk. Onafhankelijk van tijd, tempo en plaats, verzorgen onze eerste- en tweedegraads docenten onderwijs op afstand. Door hun betrokkenheid zijn onze docenten, ook op afstand, altijd dichtbij.

Wij bieden een passende oplossing:

- Bij thuiszitters.
- Als de leerling baat heeft bij een individueel programma.
- Wanneer er op uw school een tekort is aan vakdocenten.
- Als uw school geen vmbo-tl/havo/vwo biedt terwijl de behoefte er wel is.

Benieuwd hoe IVIO@School uw school kan ondersteunen bij het bieden van passend onderwijs? Neem dan contact op met onze onderwijsadviseurs.

Kijk op www.ivioschool.nl



Meer te weten komen over het IVIO@School concept? Bekijk onze video door de QR code te scannen.



ruimte om zelf te leren en veel van zichzelf in het onderwijs te stoppen.”

Kim: “Je hoeft echt niet zelf alles te weten van technologie, maakdingen of 3D-toepassingen. Je rol is om de leerlingen, die vaak zelf met een idee komen, te begeleiden in hun zoektocht naar wat ze nodig hebben voor de uitvoering van dat idee. Je laat leerlingen zelf iets ontdekken.”

Jeppe: “Dat gebeurt heel sterk op basis van vertrouwen. Je gaat ervan uit dat leerlingen met een goed idee komen. Daarop geef je waarderende feedback. De creativiteit zit in de leerling en wij reiken de tools aan om die te ontwikkelen.”

Die pedagogische instelling vereist van docenten een ander soort inspanning op andere momenten, benadrukt Kim. “Lesvoorbereiding kost weinig tijd, maar tijdens de les is het hard werken om alle groepjes te spreken en te motiveren. Ook zit er veel werk in het aanbieden van goede praktijkopdrachten. Je bent dus eigenlijk veel meer bezig met het grote geheel: zorgen dat de lessen passen binnen het schooljaar of bij een klas. Als ik buiten school een idee opdoe, dan kan ik daar ook iets mee in mijn onderwijs. Dat geeft me vrijheid, maar het vraagt ook om flexibiliteit en snel schakelen.”

EXTERN

Het vinden van externe opdrachtgevers is voor X11 geen probleem. Jeppe: “We hebben natuurlijk vette mazzel dat we in de stad zitten, met om ons heen een soort paradijs van kleine bedrijfjes en grote partners waarmee we contact hebben. In coronatijd zijn we begonnen met filmpjes maken waarin opdrachtgevers een vraag pitchten. Dat doen we nog steeds. Eerst houden we een voorgesprek over de geschiktheid van het vraagstuk...”

Kim: “... als ontwerpvrage aan leerlingen. En dan maken we een filmpje volgens een herkenbare, vaste opbouw: de opdrachtgever introduceert zichzelf, slaat een bruggetje naar het probleem en stelt dan de ontwerpvrage, gevolgd

‘VOEG IETS TOE AAN EEN KUNSTWERK’

Zo klinkt het als een opdrachtgever een ontwerpvrage pitcht: “Dit is Museum het Catharijne Convent: hét rijksmuseum voor de kunst en het verhaal van het christendom. (...) Wij maken tentoonstellingen, rondleidingen en gave activiteiten voor iedereen. (...) Wij gaan naar een groter gebouw, handiger ingericht, met ook een tentoonstelling speciaal voor het onderwijs. Dus voor jou! Hoe kan het museum ervoor zorgen dat jij als bezoeker een spannendere, mooiere of emotionelere ervaring hebt bij een kunstwerk? Dat je er nieuwsgierig naar wordt en er met meer aandacht naar gaat kijken?”

De opdracht is: voeg iets toe aan een kunstwerk waardoor je de beleving van dat kunstwerk vergroot. Wat kun jij toevoegen zodat je dat kunstwerk sterker ervaart?

De opdracht is voor ons geslaagd als jullie een toevoeging bedenken die jou als bezoeker een spannendere, mooiere of emotionelere ervaring geeft van dat kunstwerk ... én als je onderzoek hebt gedaan naar het effect van jullie toevoeging. We zijn enorm nieuwsgierig naar jullie ideeën om de kunstwerken en de verhalen die erbij horen, zo te laten zien dat niemand er meer omheen kan.”

→ Bekijk het filmpje op www.sto-utrecht.nl/technologie-toepassing



‘Didactisch coachen is een andere manier van lesgeven’

door succescriteria: ‘de opdracht is geslaagd als ...’ Die filmpjes komen op de website van Sterk Techniekonderwijs Utrecht. Maar het gebeurt ook wel zonder filmpjes, zeker als het op korte termijn moet.”

Tijdrovend? Ja, zegt Kim. Dat is dus wat ze bedoelt met op een andere manier tijd steken in het onderwijs. Jeppe: “Lesgeven is natuurlijk het leukste om te doen, maar als je nooit je lokaal uitkomt ... Het kan heel leuk, uitdagend en betekenisvol zijn om ook eens op deze manier aan je eigen lesmateriaal te werken.”

Tijdens en/of na de opdracht krijgen leerlingen feedback van de opdrachtgever. Dat dit een echte directeur of bedrijfsleider is, maakt de urgentie om te leren hoger, zegt Jeppe. Voor het praktijkgerichte programma in de havo werkt X11 veel samen met de Hogeschool Utrecht en Marnix Academie. Leerlingen doen praktijkopdrachten in het hbo, hebben contact met hbo-studenten en leren zo de hbo-omgeving kennen, wat de drempel voor hun volgende stap verlaagt. Kim: “Ook op het hbo staat niet het product maar het proces centraal. Dat vinden leerlingen soms irritant, want ze willen iets moois maken. Maar ondertussen worden ze wel heel goed in het vastleggen van het proces. En bij het hbo zien ze hoe belangrijk dat is.”

Jeppe: “Via de ppg’s komen leerlingen op mbo’s en hbo’s en leren ze reflecteren op vaardigheden als onderzoeken, samenwerken en presenteren: allemaal competenties voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding.”

EINDTERMEN

Samenwerking buiten de school is er volop, maar binnen de school zit daar nog groeipotentie in. Jeppe zou graag zien dat docenten van verschillende vakken samen voor

comeet

**PROFESSIONALISERING
FINANCIËEL
MANAGEMENT
PO/VO/BVE
2024-2025**

'Leergang
Onderwijsfinanciën'
is als formeel aanbod
opgenomen in het
Schooleidersregister PO

Onderwijsvernieuwing, horizontale en verticale verantwoording en nieuwe subsidiestromen stellen aanvullende eisen aan schoolleiders. Om bestuurders, schoolleiding en beleidsmedewerkers een handreiking te geven bij het vormgeven van het financieel beleid organiseert Comeet de leergang onderwijsfinanciën.

Module 1: Elementaire financiële kennis

2024 dinsdag 12 en woensdag 13 november BCN Utrecht CS
2024 donderdag 21 en vrijdag 22 november Grand Hotel Wientjes Zwolle
2025 dinsdag 21 en woensdag 22 januari BCN Eindhoven

Module 2: Verbreding financiële kennis

2024 dinsdag 26 en woensdag 27 november BCN Utrecht CS
2025 donderdag 16 en vrijdag 17 januari Grand Hotel Wientjes Zwolle
2025 donderdag 13 en vrijdag 14 maart BCN Eindhoven

Module 3: Verdiepingscursus financiële kennis

2025 donderdag 23 en vrijdag 24 januari BCN Utrecht CS
2025 dinsdag 11 en woensdag 12 maart Grand Hotel Wientjes Zwolle
2025 donderdag 3 en vrijdag 4 april BCN Eindhoven

Module 4: Analyse financiële documenten eigen onderwijsorganisatie

2024 donderdag 19 en vrijdag 20 september BCN Eindhoven
2025 dinsdag 18 en woensdag 19 maart BCN Utrecht CS
2025 donderdag 10 en vrijdag 11 april Grand Hotel Wientjes Zwolle
2025 donderdag 18 en vrijdag 19 september BCN Eindhoven

Leergang Onderwijsfinanciën voor (g)mr leden

Module 1 2024 MR 1: donderdag 14 en vrijdag 15 november BCN Utrecht CS
Module 2 2025 MR 2: dinsdag 28 en woensdag 29 januari BCN Utrecht CS

De kosten van deelname aan deze tweedaagse modules zijn € 745 excl. BTW inclusief lesmaterialen, koffie/thee en lunch.

Voor nadere informatie over deze cursussen verwijzen wij u naar onze website: www.comeet.nl

Direct inschrijven: op www.comeet.nl of stuur een e-mail naar secretariaat@comeet.nl of telefonisch via 010-2424200

**Financieel
beleidsplan**

Schoolbestuur ABC



'rijke opdrachten' zorgen. "Dat leerlingen niet elk uur aan iets anders werken en tussendoor een complex vraagstuk op hun rooster hebben, maar dat ze meer structureel bezig zijn met een probleem. En dat ze dat dan vanuit een technologische en vanuit een maatschappelijke bril kunnen benaderen, waarbij ook vakken als wiskunde en Nederlands een rol spelen."

Ook Kim denkt dat daar nog veel winst te behalen is. "Ik zou het mooi vinden als de vakinhoud die anders los wordt aangeboden, meer terugkomt in projecten." Dat is work in progress, bevestigt Jeppe: "Als we elkaar over vier jaar spreken ziet alles er weer heel anders uit! Zonder dat we de regie loslaten, want ook al bepalen leerlingen in ppg's veel zelf, wij zijn er wel verantwoordelijk voor dat ze in aanraking komen met de eindtermen."

Soms vragen andere scholen wat zij kunnen overnemen van de aanpak van X11. Jeppe en Kim benadrukken dat het geen recept is dat ze kunnen uitdelen. "Deze ontwikkeling past bij onze school. Dus wij zeggen: vraag je af wat past bij je eigen context en bij de docenten in je team. Ga samen het proces in. Zorg voor een korte lijn tussen schoolleiding en docenten, zodat je snel van idee tot uitvoering komt. En geef les met een andere mindset: je weet niet alles, jij leert zelf ook."

MEER INFORMATIE

- Meer over Sterk Techniekonderwijs regio Utrecht: www.sto-utrecht.nl/. Onderaan de pagina T&T staan veel filmpjes met opdrachten (pitches).
- Meer over het keuzevak innovatie & prototyping dat is ontwikkeld door docenten van X11 Media en Vormgeving: www.innovatieenprototyping.nl/
- 'T&T is voor onze leerlingen een logische keuze'. Moniek Rieter van X11 media en vormgeving over het praktijkgericht programma Technologie en Toepassing: artikel in Digizine bijscholingvmbo.nl (2023). Ook te vinden op: www.praktijkgerichte-programmas.nl/inspiratie/
- Meer over cursussen op het gebied van ppg's in het vmbo: bijscholingvmbo.nl/richtingen/pgp/.

**PILOT PRAKTIJKGERICHTE
PROGRAMMA'S VMBO**

Bij een praktijkgericht programma (pgp) voeren leerlingen praktische, levensechte en realistische opdrachten uit bij of voor opdrachtgevers (bedrijven en instellingen) binnen en buiten school. Zij leren tijdens het praktijkgerichte programma ook bredere praktische vaardigheden, zoals samenwerken, presenteren, zelfstandig werken en plannen, verantwoordelijkheid nemen, ontwerpen en onderzoeken. Ze kunnen zich oriënteren op verschillende opleidingen en beroepen.

Op dit moment doen ruim 150 scholen mee aan een pilot van het ministerie van OCW en SLO met ppg's in de gemengde en de theoretische leerweg vmbo. Het is de bedoeling dat leerlingen door het opdoen van praktijkervaring in en buiten school, beter worden voorbereid op het vervolgonderwijs (mbo en havo). Ook is het de bedoeling dat het vmbo beter herkenbaar wordt. Er worden dertien verschillende examenprogramma's ontwikkeld, getoetst en gemonitord. Technologie & Toepassing is een van die dertien. Vanaf schooljaar 2024-2025 mogen vmbo-scholen (gl en tl) een of meer van de praktijkgerichte programma's als examenvak aanbieden.

→ www.praktijkgerichteprogrammas.nl/

→ www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/praktijkgericht/pilot-praktijkgerichte-programma/



(036) 548 94 05
info@kanjertraining.nl
www.kanjertraining.nl

**Voor vertrouwen, veiligheid,
rust en wederzijds respect**

- **Preventief en curatief**
Opleiding voor individuele docenten en teams
- **Gratis volgsysteem**
Positief beoordeeld door COTAN en Inspectie van het Onderwijs
- **Verbeterd welbevinden in de klas**
Zie erkenning database NJi

Ouders, docenten en leerlingen verlangen een school die goede leerresultaten weet te behalen en staat voor het welbevinden van alle kinderen op school.



143 wetenschappelijke studies onderzocht

De 4 principes van effectieve professionalisering voor leraren

Al die professionaliseringsactiviteiten voor leraren, hebben die wel zin? Dat onderzochten hoogleraar Adrie Visscher (ELAN, Universiteit Twente) en zijn collega's in een uitgebreide, internationale metastudie. Wat viel hen op? En hoe vertaal je dat als school naar effectieve professionalisering?

Vraag schoolleiders en bestuurders of professionalisering voor leraren zinvol is, en het antwoord luidt: 'ja, natuurlijk!' Maar als je doorvraagt naar de opbrengsten, komen ze vaak niet verder dan 'ze leren ervan' of 'ze gaan erdoor reflecteren op hun werk', zegt professor Adrie Visscher van de Universiteit Twente. "Ik hoor zelden dat er door professionalisering concrete verbeteringen van de leskwaliteit of leerprestaties zijn gerealiseerd. Sowieso evalueren scholen de effecten van professionalisering maar weinig. Daarom was ik benieuwd wat goed onderzoek hierover zegt. Met mijn collega's Natasha Dmoshinskaia, Marta Pellegrini en Anny Rey Naizaque heb ik duizenden onderzoeken van over de hele wereld bestudeerd. Daarbij hebben we heel strenge eisen gesteld aan de methodische kwaliteit. De 143 studies die overbleven, hebben we meegenomen in ons onderzoek. Vervolgens hebben we in 115 interviews met de onderzoekers aanvullende informatie achterhaald."

En, wordt het geld voor professionalisering van leraren goed besteed?

"Ik denk dat veel van het geld beter ingezet kan worden.

Van sommige professionaliseringsactiviteiten weet je van tevoren dat ze niets opleveren. Trainingen waarin het vooral gaat om het geven (zenden) van informatie bijvoorbeeld, in de verwachting dat leraren daardoor hun lespraktijk verbeteren. Zenden kan best zinvol zijn om je te oriënteren op een thema of om leraren voor iets te motiveren. Maar vaak willen we dat leraren complexe vaardigheden leren, zoals differentiëren of formatief evalueren, en deze toepassen in de klas. Dat is hartstikke moeilijk en dat vergt langdurige, goed ontworpen trainingstrajecten. Een ander voorbeeld van wat beter kan, zijn de gebruikelijke studiedagen in scholen. Die zijn voor leraren vaak een verplicht nummer, waarna, zo hoorde ik een docent onlangs zeggen, "we weer overgaan tot de orde van de dag". In dat geval heeft professionalisering geen impact."

'Zorg voor voldoende lerarencoaching in de klas'

Als je kijkt naar de 143 studies die jullie hebben geanalyseerd, wat maakt een professionaliseringsactiviteit dan wél effectief?

"We zagen dat professionalisering gemiddeld gesproken effectief is in de zin dat de leerprestaties erdoor verbeteren. Dat is natuurlijk heel mooi. Maar we zagen in de effectiviteit wel grote verschillen; een deel van de bestudeerde trainingen leidde zelfs tot slechtere leerprestaties van leerlingen. Voor effectieve professionalisering zijn vier factoren van belang. Ten eerste moet in een training een heel heldere definitie worden gegeven van het beoogde leraargedrag ('heldere prestatiecriteria'). Te vaak is niet echt helder hoe 'goed' eruitziet. Bijvoorbeeld: wat doet een leraar die goed differentieert? Als duidelijke beelden van 'hoe het moet' ontbreken, dan wordt er aan iets vaags gewerkt. Dat is zelden effectief.

Een tweede factor is zelfregulatie door leraren. Die hangt sterk samen met de eerste factor. Als het trainingsdoel helder is, kunnen leraren hun eigen leerproces beter reguleren. Door het doel te vergelijken met waar ze staan, kunnen ze gericht werken aan wat ze kunnen verbeteren. Wij zagen in onze analyse sterkere trainingseffecten naarmate leraren meer gestimuleerd werden om dit te doen. Samenwerking tussen leraren - een hele school die een training doet, of een sectie bijvoorbeeld - bleek eveneens belangrijk. Samenwerkende leraren kunnen elkaar steunen door kennis uit te wisselen. Maar ook door elkaar te motiveren en te steunen als het tegenzit. Door er samen aan te werken, wordt een training misschien ook minder vrijblijvend.

Ik zei net al dat het zenden van informatie niet zo effectief is voor het leren van complexe vaardigheden. Coaching in de klas, zo zagen we in de studies, is daarentegen juist erg effectief. Bij het leren van moeilijke vaardigheden is het goed om een-op-een feedback te krijgen: waar gaat het al goed, waar kan het nog beter en hoe zou ik dat kunnen realiseren?"

Professionalisering heeft dus zin, maar onder voorwaarden?

"Ja, het moet goed doordacht zijn. Er wordt veel geprofessionaliseerd zonder dat er bewijs is dat datgene wat leraren in de training geacht worden te leren, effect heeft op het leren van leerlingen. En daar gaat het uiteindelijk toch om: dat leerlingen zich ontwikkelen en leren. Ook zijn de gehanteerde trainingsmethoden te weinig gebaseerd op wat we weten over wat leren (in dit geval van leraren) effectief maakt. In trainingen wordt bijvoorbeeld vaak weinig rekening gehouden met verschillen tussen leraren. 'One size fits all' is het motto, terwijl we weten dat de meest effectieve leeraanpak bij beginners anders is dan bij gevorderden. Professionalisering van leraren is veel complexer dan gedacht. De inhoud (wat je in de training leert) en de methode (hoe je die inhoud leert) matchen niet altijd met het professionaliseringsdoel en de context van de training (bijvoorbeeld verschillen in voorkennis bij leraren). Organiseer je als school een studiedag of een andere professionaliseringsactiviteit? Denk dan goed na over



'Bevorder dat leraren hun eigen leerproces reguleren'

wat je wilt bereiken (het effect in de klas) en wat dat vraagt van de inhoud en methode van de training. En of dat wel realistisch is gegeven de complexiteit van het doel en wat dit van leraren zal vergen."

Wat adviseer jij scholen?

"Neem de vier principes voor effectieve professionalisering als basis voor het inkopen of organiseren van trainingen. Beschrijf helder en precies hoe 'goed handelen' eruitziet, bevorder dat leraren hun eigen leerproces reguleren en ondersteun ze daarbij, zorg voor voldoende lerarencoaching in de klas en honoreer als schoolleiding vooral het samen professionaliseren: niet individueel, maar als sectie, bouw of school.

Denk als school na over professionalisering: wat wil je bereiken en hoe ga je dat doen? Kies bijvoorbeeld voor één of enkele kernthema's van lesgeven waar alle leraren in de school, sectie of bouw beter in willen worden. Differentiëren is bijvoorbeeld heel lastig te leren. Veel leraren hebben daar moeite mee. Waarom zou je dat niet eens goed aanpakken?

Koop je een training in, houd die dan kritisch tegen het licht. Is de training gebaseerd op 'hippe' ideeën of is er overtuigend bewijs voor de effectiviteit? Hoe aannemelijk of waarschijnlijk is het dat het trainingsdoel met deze trainingsinhoud en -opzet gerealiseerd zal worden, gegeven de kenmerken van de leraren en leerlingen van je school? En wees geduldig. Het aanleren van complexe docentvaardigheden heeft tijd en aandacht nodig; dat doe je niet even in een paar bijeenkomsten. Kies een super relevant thema waar je allemaal voor wilt gaan en waarvan het bewezen of aannemelijk is dat dit het leren van je leerlingen zal verbeteren. Meet de effecten onder leraren en leerlingen en start pas met een nieuwe professionaliseringsactiviteit als de vorige tot de beoogde resultaten heeft geleid."



Meer weten over dit onderzoek? Neem dan contact op met Adrie Visscher: a.j.visscher@utwente.nl.

Precies de kennis die jij zoekt!



De grootste aanbieder van congressen, cursussen en opleidingen exclusief voor het onderwijs.

www.medilexonderwijs.nl

DE SCHOOLTIJD VAN

Tekst: Ilse Ariëns • Fotografie: Yvette Kulkens



Susan Smit

1986-1992 College Leeuwenhorst
Noordwijkerhout, havo

Met een hele stapel boeken naar huis

Wat was je voor leerling?

"Ik was nieuwsgierig, wilde begrijpen hoe de wereld in elkaar zit. Ik was geïnteresseerd in de aarde, in grondstoffen, planten en dieren, maar ook in de mensen en de maatschappij. Daardoor vond ik veel vakken leuk, van aardrijkskunde en biologie tot aan geschiedenis en maatschappijleer. En Nederlands natuurlijk, want ik was gek op lezen. Toch bleef ik zitten in de tweede klas. Het was rond mijn veertiende, de leeftijd waarop er heel veel tegelijk gebeurt, uiterlijk en innerlijk. Mijn moeder zat in de overgang en ik in de puberteit en samen onderzochten we allerlei levensvragen. We lazen dezelfde boeken over het hindoeïsme, het boeddhisme en new age, en hadden gesprekken over spirituele kwesties. Het interesseerde me mateloos, maar tegelijkertijd was ik erg met het wereldse bezig. Naar de zondagmiddagdisco in Noordwijk, heerlijk stappen en dansen met een groepje vriendinnen. Dan was het: hoe zit mijn haar, wat zal ik aantrekken, welke jongens zullen er zijn?"

Wie was je favoriete docent?

"Zijn naam ben ik vergeten, maar hij gaf aardrijkskunde en maatschappijleer. Bij hem in de lessen ging het er altijd wat lossier aan toe dan bij de andere leraren. Hij liet je meepraten en stimuleerde het dat we ideeën uitwisselden. Bij hem voelde je je gezien en gehoord. Het leukste moment was na mijn mondeling Nederlands. Voor je eindexamen moest je een pleidooi houden voor drie docenten. Ik wachtte op de gang, nadat ik een hartstochtelijk verhaal had afgestoken over het feminisme. De deur ging open, mijn docent stormde op me af en gaf me een knuffel: 'Je hebt een tien!'"

Wat heb je op de middelbare school geleerd waar je nu nog profijt van hebt?

"Zelf onderzoek doen. Regelmatig moest je een werkstuk of een boekbespreking schrijven en dan ging je naar de bibliotheek. Ik vond het een soort wonder

Susan Smit is schrijfster van romans en non-fictieboeken. Vorige maand verscheen van haar hand *Alles wat beweegt*, een historische roman over het Nederlandse hoofdstuk in het leven van danseres Isadora Duncan.

dat je daar alles kon vinden. Voor mij was het een baken van de wereld, een bron van kennis. Met een hele stapel boeken en wat tips van de bibliothecaris ging ik naar huis. In de bibliotheek heb ik geleerd wat ik nu nog steeds dagelijks doe: lezen, denken en schrijven."

Wat vind je belangrijk dat leerlingen meekrijgen op school?

"Laatst kwam mijn zoon van 10 thuis van school en vertelde dat-ie gefilosofeerd had: 'We hebben gepraat over wat er eerst was, de kip of het ei.' Fantastisch! Ik vind het heel mooi als kinderen leren om in alle vrijheid gedachten uit te wisselen, te luisteren zonder oordelen en zonder dat er een goed of fout antwoord is. In onze maatschappij zijn we verslaafd aan feiten, aan de meetbaarheid van dingen. Maar veel vragen kun je niet beantwoorden met waar of niet waar, goed of fout. Hoe leef je met elkaar samen? Wat zijn onze normen en waarden? Dat is allemaal multi-interpretabel. Het gaat over wat het betekent om mens te zijn op deze aarde." ◀

VO IN BEELD

Fotografie: Josje Deckens



Dit schooljaar fotograferen we voor ieder nummer leerlingen van het Stedelijk College Eindhoven, locatie Oude Bossche Baan.

Stage in de garage

Adin Begic volgt het leerwerktraject van de basisberoepsgerichte leerweg. Hij loopt stage bij Aroen Autoservice & APK, het garagebedrijf van vader en zoon Ing en Nawiesh Aroen in Son.



Xiao Song wint aan dans skills nu hij werkt aan zijn zelfvertrouwen.

Leerling in beeld VO, het volgsysteem van Cito, maakt niet alleen Xiao Song's cognitieve ontwikkeling zichtbaar, maar ook zijn leerhouding, soft skills en sociaal-emotionele ontwikkeling. En juist daar zat voor Xiao Song de sleutel naar groei.

Ook behoefte aan een compleet beeld van jouw leerlingen? Kijk voor meer informatie op: cito.nl/leerlinginbeeld-vo

LEERLING IN BEELD
IS EEN PRODUCT VAN



VO-congres 2024

Generatie Z voor 'boomers'

13
pagina's
SPECIAL

Op het VO-congres op 11 april duiken we in de belevingswereld van onze leerlingen: Generatie Z, geboren tussen 1997 en 2010, en Generatie Alpha, geboren na 2010. Wat drijft, motiveert en inspireert deze generatie? En wat betekent dat voor ons werk als leraar, schoolleider en bestuurder?

Gen Z en Alpha zijn volgens veel onderzoeken tegelijkertijd kwetsbaarder én mondiger, bevroger én beperkter, opener én behoudender, zelfbewuster én zwaarmoediger dan vorige generaties. We ervaren dagelijks dat er ongelooflijk veel omgaat in de hoofden van onze leerlingen. De hele wereld ligt online aan hun voeten en de mogelijkheden qua vervolgopleidingen lijken onbegrensd. Dit klinkt misschien als een flinke verbetering, maar bij al die vooruitgang komt een groot nadeel om de hoek kijken. Jongeren van nu ervaren een enorme prestatiedruk. Voor sommige groepen is het zelfs lastig om het hoofd boven water te houden. Hoe kunnen wij onze leerlingen ondersteunen, uitdagen en inspireren bij het vinden van hun eigen weg?

We hebben een programma samengesteld waarin je kunt kiezen uit zo'n 25 workshops, lezingen en praktijkverhalen. Een greep uit het aanbod:

- **Hajar Yagkoubi**, generatie Z-expert, verzorgt de keynote tijdens de opening. Als VN-jongerenvertegenwoordiger was Hajar van 2018 tot 2020 de stem van de Nederlandse jongeren op het wereldtoneel. Hajar neemt ons mee in de wereld van Generatie Z. Ze vertelt wat haar generatie bezighoudt en tot welke keuzes dat leidt, en waarom wij dat zouden moeten weten.
- Een sessie over toetsdruk en prestatie-stress met o.a. **Johannes Visser** (De Correspondent). Van hem verscheen onlangs het boek 'Is het voor een cijfer?',



over hoe scholen in de ban raakten van cijfers en hoe het onderwijs jongeren beter kan motiveren. Uit onderzoek blijkt dat het percentage scholieren dat '(nogal) veel druk' ervaart van schoolwerk sinds 2001 is verdubbeld. Samen met LAKS kijken we hoe we het leven van leerlingen kunnen verlichten.

- Onderzoeker **Aletta Smits** laat op humoristische manier zien dat pubers, of ze nu 12 of 20 zijn, voor volwassenen vaak voelen alsof ze een vreemde levensvorm zijn. En hoe mensen die de puberleeftijd zijn ontgroeid, daarmee kunnen omgaan.
- **Peter Ottens**, oprichter van YETS (Youth Empowerment Through Sports) toont hoe we de negatieve cirkel van

sociale problematiek in onze aandachtswijken kunnen doorbreken. "Het onderwijs moet een positief alternatief voor de straatcultuur zijn en geen verlengstuk ervan. De jeugd schreeuwt heel zachtjes om rolmodellen die er onvoorwaardelijk voor ze zijn."

IN DEZE SPECIAL

In deze congresspecial van VO-magazine vertellen vier jongeren in een groepsgesprek over hun zorgen en ideeën over de wereld waarin zij opgroeien: van kansongelijkheid tot digitalisering en van mentaal welzijn tot prestatiedruk. Daarnaast komen enkele sprekers op het VO-congres aan het woord over het onderwerp van hun workshop.

Leerlingen aan het woord

'Wij zijn geen sneeuwvlokjes die wegsmelten'

Het aankomende VO-congres staat in het teken van de belevingswereld van leerlingen. Hoog tijd om aan jongeren zelf te vragen welke thema's hen bezighouden. Jesse Bosker (16), Rafke Hagenaars (18), Willemijn van Orsouw (15) en Faber Huisman (16) gingen in gesprek.

Tekst: Simone de Bruijn • Fotografie: Ton Zonneveld

Jesse, Rafke, Willemijn en Faber hebben één ding gemeen: ze vinden het allemaal belangrijk dat leerlingen in het onderwijs participeren. Alle vier zijn ze dan ook betrokken bij de medezeggenschapsraad op hun school én de recent opgerichte Scholierenraad (zie kader). In het gesprek dat ze hebben voor het VO-magazine, bereiken ze al gauw consensus over zaken waar ze zich zorgen over maken: prestatiedruk, mentaal welzijn, vapes en drugsgebruik, digitalisering en kansengelijkheid.

PRESTATIEDRUK

Volgens Jesse heeft de prestatiedruk die jongeren ervaren, alles te maken met de toetscultuur. "De norm is: we krijgen les over een hoofdstuk, vervolgens maken we een toets waarvoor je een cijfer krijgt, en we gaan door

met het volgende hoofdstuk. Doordat er zoveel nadruk ligt op het toetsen als afvinkmiddel, raakt het leren ondergesneeuwd."

Rafke beaamt dit. Zij heeft binnenkort zelf toetsweek. "Ik noem het ook wel: zweten, weten en vergeten. Leerlingen gaan keihard blokken, ze maken de toets, en de volgende dag is iedereen de stof weer vergeten. We moeten allemaal hoge cijfers halen: voor onze vervolgstudie, voor onszelf, voor onze ouders. Dat is het systeem waarin we zitten. Van leerlingen hoor je dat ze vaak spanning ervaren voor een toets en bang zijn voor een onvoldoende."

Ook Willemijn merkt het in haar klas wanneer er een toetsweek is, alhoewel ze er zelf nuchter onder blijft. "Klasgenoten zijn chagrijnig en ze letten minder goed op in de les. Iedereen zit met zijn hoofd bij de toetsweek. Bij mij beginnen de zenuwen meestal pas tien minuten voor de toets. Ik ben soms bang dat ik het niet haal, maar ik blijf positief. In principe komt het altijd wel goed." Faber herkent de prestatiedruk, maar ziet aan de andere kant een zesjescultuur. "Zo van: 'een zes is ook goed



Jesse Bosker (16), 6 vwo, Sneek

"Wanneer iemand een drie haalt, gaat de leraar vervolgens toch door met het volgende hoofdstuk. Wat heb je dan geleerd? Gebruik toetsen weer waar zij oorspronkelijk voor bedoeld zijn: niet als afsluiting van een hoofdstuk, maar als middel om voor de toekomst van te leren."

'Doordat er zoveel nadruk ligt op het toetsen als afvinkmiddel, raakt het leren ondergesneeuwd'

genoeg'. Maar hoe dan ook: de hoeveelheid toetsen is enorm. We hebben elke twee maanden een toetsweek en buiten die weken om hebben we ook wekelijks een toets." Jesse vindt dat er een andere toetscultuur moet komen. Volgens hem bestaat de huidige toetscultuur uit moment-opnames. "Een cijfer zegt alleen iets over hoe goed je iets op een bepaald moment op kan schrijven. En wanneer iemand een drie haalt, gaat de leraar vervolgens toch door met het volgende hoofdstuk. Wat heb je dan geleerd? Het toetsen moet anders vorm krijgen, bijvoorbeeld formatief. Gebruik toetsen weer waar zij oorspronkelijk voor bedoeld zijn: niet als afsluiting van een hoofdstuk, maar als middel om richting de toekomst van te leren."

MENTAAL WELZIJN

De huidige prestatiedruk heeft ook effect op het mentaal welzijn van leerlingen. Hier maken de leerlingen zich alle vier zorgen om. Rafke: "Ik heb laatst in een rapport gelezen dat jongeren hun leven steeds lager waarderen. Ik zie dat in mijn eigen omgeving. Ook de suïcidecijfers onder jongeren stijgen." Willemijn vult aan: "In mijn school hangen veel posters van 113 suïcidepreventie, vooral bij de trappen."

Het mentale welzijn van jongeren wordt mede beïnvloed door sociale media en corona. Jesse: "Sociale media hebben een grote invloed. We krijgen continu het perfecte plaatje voorgeschoteld, waardoor je onrealistische ambities krijgt. Dat kan ertoe leiden dat je je depressief voelt." Faber zegt dat ook corona ertoe heeft geleid dat leerlingen meer druk ervaren. "Leerlingen van onze generatie hebben toch een achterstand opgelopen."

Daarnaast zijn er grote thema's waar de jongeren zich zorgen over maken. Faber: "We maken ons zorgen over het klimaat, over de woningnood, over onze toekomst." Rafke beaamt dit. "Ik wilde dat we ons alleen maar zorgen hoefden te maken over het onderwijs. Maar er gebeuren zoveel dingen in deze tijd. De zaken die Faber benoemt, en ook conflicten in de wereld. Het is het totaalpakket waar jongeren de hele dag mee bezig zijn."

Willemijn vult aan dat er daarnaast veel druk ligt op het maken van de juiste keuze: "We hebben een scala aan vervolgopleidingen, maar je kunt je keuze maar één keer maken en dat moet je goed doen. Anders kun je daar later spijt van krijgen." Volgens Faber speelt diploma-inflatie

'Ik noem het ook wel: zweten, weten en vergeten'

Rafke Hagenaars (18), 6 vwo, Breda; voorzitter van het LAKS
 "Ik wilde dat we ons alleen maar zorgen hoefden te maken over het onderwijs. Maar er gebeuren zoveel dingen in deze tijd ... Het is het totaalpakket waar jongeren de hele dag mee bezig zijn."



hierbij een grote rol. "Veel mensen zijn tegenwoordig hoogopgeleid. Wat is een wetenschappelijk diploma nog waard? We moeten niet alleen kijken naar een vervolgstudie, maar ook naar wat we daar later mee kunnen doen."

VAPES EN DRUGS

De leerlingen maken zich tevens zorgen over vaperen en drugsgebruik onder jongeren. Willemijn: "Op het schoolplein staat om de vijf meter wel een groepje te vaperen of te roken. Ik heb zelf ook een tijdje gevapt, en ik merkte dat mijn conditie achteruitging. Ik werd steeds vermoeider en had elke dag die nicotinekick nodig." Jesse herkent dit op zijn school. "Bij ons hadden we lange tijd een groep leerlingen die rookten en vapeden voor de ingang. Dat werd een steeds groter probleem. Nu mogen ze dat alleen doen op een andere plek, aan de zijkant van de school. Vaperen wordt helaas genormaliseerd. Mensen doen net alsof vaperen minder erg is dan roken." Faber vult aan: "Vaperen is nog veel minder lang bekend dan roken. Bij roken

werd pas na decennia vastgesteld hoe schadelijk dat was. Ik denk dat jongeren de risico's niet inzien."

DIGITALISERING

Rafke vindt dat burgerschap en digitale vaardigheden een plek moeten krijgen in het curriculum van basisvaardigheden. "Hoe kun je goed deelnemen aan de maatschappij die steeds meer online wordt? Zeker nu artificial intelligence (AI) zijn intrede doet. Overigens geldt dit niet alleen voor leerlingen, ook leraren moeten weten hoe ze bijvoorbeeld met ChatGPT moeten omgaan." Faber is het hiermee eens. "AI zou in het curriculum moeten zitten. Scholen zouden les kunnen geven over hoe je AI op een positieve manier kunt gebruiken. Dat hoort bij de huidige samenleving." Jesse stelt dat jongeren van nu niet beter weten dan dat alles digitaal is. Daarbij hoort natuurlijk ook de discussie over mobiele telefoons in de klas. "Persoonlijk ben ik vóór het verbod op mobieltjes in de klas. De school moet een omgeving zijn waar je goed kunt leren. Mobieltjes zorgen



Willemijn van Orsouw (15), 4 vmbo gl/tl, Eindhoven
 "We hebben een scala aan vervolgopleidingen, maar je kunt je keuze maar één keer maken en dat moet je goed doen. Anders kun je daar later spijt van krijgen."

'We maken ons zorgen over het klimaat, over de woningnood, over onze toekomst'

bewust of onbewust toch voor afleiding. Natuurlijk moet je digitale vaardigheden leren, maar dat kan ook via een laptop of een tablet en onder toezicht van een docent." Faber is het hiermee eens, maar denkt dat het lastige is dat het gaat om een richtlijn vanuit de overheid in plaats van om een wet. "Ik merk dat het voor onze schoolleiding lastig is om er een regel van te maken omdat het om een richtlijn gaat. Het voelt toch alsof het dan minder verplicht is."

KANSENONGELIJKHEID

Digitalisering brengt de leerlingen bij het volgende punt: kansenongelijkheid. Niet iedereen kan immers een eigen device aanschaffen. In de praktijk blijkt dat dit op scholen verschillend geregeld is. Rafke: "Bij de ene school krijg je een apparaat in bruikleen, maar ik ken ook scholen waar je verplicht een MacBook moet aanschaffen. En soms biedt de school een apparaat aan." Willemijn vindt dat een school leerlingen niet mag verplichten om een specifiek apparaat aan te schaffen. "Scholen moeten het aanbieden, maar de mogelijkheid moet ook bestaan om je eigen apparaat te gebruiken." Rafke vindt het onbegrijpelijk dat de Wet gratis schoolboeken nog niet is uitgebreid met een apparaat. "Een apparaat wordt zo langzamerhand meer gebruikt dan boeken tijdens de les." Ook de vrijwillige ouderbijdrage leidt volgens de leerlingen tot kansenongelijkheid. Willemijn: "Op mijn school zitten veel leerlingen met verschillende achtergronden. Voor de examenreis moesten we 400 euro bijdragen, een derde van de leerlingen kon daardoor niet mee. De school had wel rekening gehouden met leerlingen die dit bedrag niet konden betalen, maar het waren er uiteindelijk te veel." Bij Faber in de klas werd aan ouders gevraagd om extra bij te dragen als ze wat konden missen. Faber: "Daardoor kon bij ons in de klas iedereen mee op schoolreis."

NIET EERLIJK

Verder vindt Willemijn het niet eerlijk dat er weinig tweetalig onderwijs wordt aangeboden op het vmbo. "Er zijn maar enkele vmbo-scholen in heel Nederland die tweetalig onderwijs aanbieden, tegenover meer dan honderdvijftig voor havo en vwo. Ik doe zelf tweetalig onderwijs en een klasgenoot van mij moet drie kwartier met de bus reizen om naar onze school te kunnen. Zij wilde graag tweetalig onderwijs volgen, maar zij heeft daardoor dus een lange reistijd en hoge kosten voor het openbaar vervoer. Die kosten kan niet iedereen betalen."



Faber Huisman (16), 5 vwo, Middenbeemster
 "Zelf heb ik het idee dat ik als vwo-leerling best veel kansen krijg. Maar als je een niet-westerse achtergrond hebt of als je thuis geen Nederlands spreekt, zijn je kansen in de samenleving veel minder."

Faber maakt zich ook in bredere zin zorgen over kansenongelijkheid in de samenleving. "Zelf heb ik het idee dat ik als vwo-leerling best veel kansen krijg. Maar als je een niet-westerse achtergrond hebt of als je thuis geen Nederlands spreekt, zijn je kansen in de samenleving veel minder. Of kijk naar het aanschaffen van een koopwoning. Jongeren die een jubelton kregen, konden veel makkelijker een koopwoning krijgen. Gelukkig is de jubelton nu afgeschaft."

Rafke refereert aan nieuwe cijfers van het CBS over bijles. "Daaruit blijkt dat er in rijkere gemeenten meer geld aan bijles wordt uitgegeven dan in armere gemeenten. Ook zijn er in rijkere gemeenten meer docenten werkzaam, omdat daar betere arbeidsvoorwaarden worden geboden. Onderwijs zou de gelijkmaker moeten zijn, maar hieruit blijkt dat onderwijs juist voor ongelijkheid in de samenleving zorgt."

VEERKRACHTIG

Ondanks alle zorgen over de prestatiedruk, het mentale welzijn, de toekomst, vapes en kansenongelijkheid is het vialt het over één ding eens: de jongeren van nu zijn veerkrachtig. Faber: "Ik ben het er niet mee eens dat mensen jongeren wegzetten als mietjes die alleen maar zeuren. Wij proberen juist verandering teweeg te brengen door actie te voeren en door te lobbyen bij de overheid." Rafke sluit af: "Soms worden we weggezet als sneeuwvlokjes die wegsmelten. Maar wij geven niet op, sterker nog: wij gaan de problemen wel oplossen."

'Wij proberen juist verandering teweeg te brengen'

SCHOLIERENRAAD

In 2016 ondertekende de VO-raad het convenant 'Versterking samenspraak leerlingen' met LAKS, dat in 2021 nog werd herzien. In dat convenant, dat gaat om leerlingparticipatie, werd benadrukt dat het belangrijk is dat alle scholen een leerlingenraad hebben en dat die ook goed wordt begeleid en van informatie wordt voorzien. Sjoerd Vrijburg, beleidsadviseur Burgerschap en Goed Bestuur bij de VO-raad, vond dat de VO-raad niet kon achterblijven bij de scholen: "Ook voor ons is het belangrijk om van leerlingen te horen wat ze van het onderwijs vinden. Daarom zijn we samen met LAKS de

Scholierenraad begonnen." In de Scholierenraad zitten 20 tot 25 leerlingen van verschillende onderwijsrichtingen. "Tijdens bijeenkomsten van de Scholierenraad bespreken beleidsadviseurs van de VO-raad diverse thema's met de leerlingen, zoals kansengelijkheid, brede brugklassen en sociale veiligheid. Van hen horen we uit de eerste hand wat deze thema's betekenen voor leerlingen en hoe hun school met die thema's omgaat. Dat is belangrijke informatie voor ons, die we bijvoorbeeld gebruiken als we met OCW in gesprek zijn."

Expertisepunt Burgerschap
 Dé verzamelplek voor alles rondom burgerschapsonderwijs in het po, vo en mbo

www.expertisepuntburgerschap.nl

Platform, Adviseurs, Helpdesk, Bijeenkomsten, Leernetwerken

telefoon 030 - 2856611
 info@expertisepuntburgerschap.nl

Altijd de juiste match **dRo** interim, werving en trainingen voor onderwijs

Als grootste bureau voor interim-leidinggevenden in het onderwijs, zorgen we voor de juiste match tussen jouw vraag en de kandidaat.

"Een verbindend leidinggevende"
 "Het was fijn dat deze interimmer ons het afgelopen schooljaar bij kon staan. Hij is een verbindend leidinggevende met oog en oor voor mensen aan wie hij leidinggeeft."
Krimpenerwaard College
 Ervaring van onze opdrachtgever

"Pakt het adequaat op"
 "Betrokken. Weet goed verbinding te maken met de teamleden en korte tijd in te werken. Je kunt zaken aan haar overlaten. Pakt het adequaat op. Fijn dat ze het vakgebied van de opleiding kent."
Hogeschool Inholland
 Ervaring van onze opdrachtgever

Op zoek naar een interim-leidinggevende of starten als interim-leidinggevende in het onderwijs?
 info@deroo.nl

Aan de slag

Het VO-congres is een mooie gelegenheid om collega's te ontmoeten en in gesprek te gaan over wat je bezighoudt. Bijvoorbeeld tijdens een van de 25 workshops en praktijkverhalen. We lichten er twee uit, die je als schoolleider of bestuurder aan het denken én aan het werk zetten.

Preventieve aanpak van mentaal welzijn

Samen met haar collega **Ellen Wolters van Psychologie in het Onderwijs** en **Bas van Houte, teamleider van het Penta Scala Rietvelden**, geeft **Dominique Warmerdam** een workshop over de manieren waarop je als schoolleider kunt investeren in het mentaal welzijn van leerlingen.

Preventie, dat is het belangrijkste wat Dominique Warmerdam de bezoekers van haar workshop wil meegeven. "We concentreren ons op de vraag wat je op school als schoolleider of bestuurder kunt doen om problemen bij leerlingen op het gebied van mentaal welzijn te voorkomen." Docenten en zorgcoördinatoren zijn zich doorgaans wel bewust van het belang hiervan: "Maar vaak is niemand in de organisatie hoofdverantwoordelijk voor de preventieve aanpak. Er is nog weinig visie op dit gebied." Met behulp van een aantal stellingen gaan de leiders van deze workshop op het VO-congres met de bezoekers aan de slag. "Allemaal om je bewust te worden van je eigen rol." Sinds covid lijkt er veel aandacht voor de mentale gezondheid van leerlingen te zijn, maar wat er daadwerkelijk met leerlingen wordt gedaan blijft in de praktijk tegenvallen, vertelt Dominique.

"De zorgcoördinatoren zijn al druk bezig met leerlingen met wie het niet goed gaat. Bijna alle scholen die ik spreek, geven aan dat de druk op de zorg in de school hoog is. Juist daarom zijn preventieve stappen, waarbij je alle leerlingen betreft, belangrijk." Ze merkt dat in scholen soms angst is om problemen te vergroten door het erover te hebben. "Ik begrijp dat wel, maar zo werkt het niet. Als er iets mis is, komt dat uiteindelijk toch wel naar boven. Juist daarom moet je de aandacht voor mentale gezondheid normaliseren. Dat werkt juist preventief. Soms hebben leerlingen het alleen maar nodig om te horen dat wat ze voelen en denken normaal is en dat ze niet de enige zijn." De lessen die Dominique en Ellen opzetten voor scholen gaan over basiskennis van psychologie, waardoor leerlingen zelf aan de slag kunnen met hun mentale gezondheid. "We vertellen bijvoorbeeld over coping, hoe je kunt omgaan met tegenslagen. En over wat stress is en wat het met je lichaam doet. Daarnaast leren we hoe je je jezelf weer kunt opladen. De lessen zijn niet alleen bedoeld voor leerlingen waar het niet goed mee gaat, maar juist voor alle leerlingen. Daar betrekken we ook altijd de mentoren bij."



Generatie Z voor de klas

Met het oplopende lerarentekort is het van groot belang dat ook de nieuwe generatie leraar wil worden en blijven. Maar wat vindt generatie Z belangrijk in het leraarschap? Ralph Meulenbroeks van de Universiteit Utrecht leidt hier samen met Sander Bos van SHS onderwijs een workshop over.

StudentinzetopSchool is een landelijk platform van acht not-for-profitorganisaties, dat bachelor- en masterstudenten inzet als ondersteuners op scholen in de bovenbouw van havo en vwo. De studenten krijgen een training van een lerarenopleiding, maar zitten daar zelf niet op. Het zijn geen stagiairs.

"We hebben een poule van duizenden studenten die op allerlei manieren kunnen worden ingezet in het onderwijs", vertelt Ralph Meulenbroeks, voorzitter van het platform. "De studenten hebben vakkennis, zijn enthousiast en staan dichtbij de leerlingen. Ze zijn allebei onderdeel van generatie Z." Het mes snijdt aan twee kanten: "Samen bekijken de student en de leraar hoe de werkdruk van de leraar kan worden verlicht. Maar doordat de student meteen ervaart hoe het is om te werken in de school, hopen we dat er een vonkje overslaat. En omdat ze dan al direct

contact hebben met de lerarenopleiding, is het een kleine stap voor hen om ook echt die opleiding te gaan volgen en een bevoegdheid te halen." De student wordt ingezet in overleg met de docent. "Vaak gaat het om differentiëren. Bijvoorbeeld het begeleiden van een paar leerlingen die ziek zijn geweest en iets hebben gemist. Of van leerlingen die voorlopen en wat meer uitdaging kunnen gebruiken. Maar het kan ook een keer surveilleren zijn bij een toets." Wie denkt dat het lastig is om geïnteresseerde studenten te vinden, heeft het mis. "Sinds we hiermee zijn begonnen,

hebben we een overschot aan studenten. Het zijn eerder de scholen die koudwatervrees hebben." De match tussen de student en de docent is vaak het lastigste onderdeel van de samenwerking. "Die kost veel tijd. Naar het ene vak is meer vraag dan naar het andere en ook de roosters van de docent en de student moeten op elkaar aansluiten." StudentinzetopSchool won onlangs een call van NRO om onderzoek te doen naar de opbrengsten op het gebied van onder meer leerresultaten van leerlingen en werving van nieuwe leraren.



Advertentie

Verfrissende inzichten en aansprekende vacatures in het onderwijs

Beteor, voor én door bevlogen mensen



Beteor Nieuws- en VacatureFlits

Interesse in de nieuwste vacatures en nieuws in de top van het onderwijs? De wekelijkse Nieuws- en VacatureFlits is een zorgvuldig samengestelde bron van actuele en relevante vacatures en nieuws uit het onderwijs. Meld je aan voor de Beteor Nieuws- en VacatureFlits!



Partner van het VO-congres 2024

Scan de QR-code of ga naar
www.vo-congrespartner.nl



De Roo

Bij De Roo koppelen we scholen aan vooraanstaand leiderschapstalent, ondersteund door onze brede dienstverlening inclusief onze unieke mobiliteitspool. Onze expertise in het onderwijs maakt ons de ideale partner voor op maat gemaakte werving en selectie, gedreven door een persoonlijke en doelgerichte aanpak, wat resulteert in een klanttevredenheid van bijna 100%.



Beteor

Beteor is een adviesbureau voor en door bevoegen mensen. Wij geloven in het succes van organisaties waar iedereen zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelt. Vanuit onze expertises in werving en selectie, interim-management, organisatieadvies en verschillende opleidingen en netwerken, reiken wij handvatten aan zodat professionals, teams, leiders en organisaties duurzaam kunnen groeien.



Cito maakt leren zichtbaar

Cito gelooft in een wereld waarin iedereen een eerlijke kans krijgt om zich te ontwikkelen. Daarom maken wij leren zichtbaar. Zodat jij met vertrouwen de volgende stap kunt zetten.



JIJ! - Bureau ICE

Het team van JIJ! werkt elke dag samen met scholen aan **toetsen om van te leren**. We denken mee over jullie visie op toetsing. Ondersteunen bij de ontwikkeling en implementatie van toetsbeleid. Trainen docenten in formatief evalueren en bieden een praktisch leerlingvolgsysteem om de groei van leerlingen in kaart te brengen.



Expertisepunt Burgerschap

Het Expertisepunt Burgerschap biedt actuele informatie, tips en inspiratie over het vormgeven van burgerschapsonderwijs, op onze website, in de nieuwsbrieven, op socials en tijdens bijeenkomsten.



School & Veiligheid

Stichting School & Veiligheid is hét expertisecentrum op het gebied van sociale veiligheid in de klas en op school. Wij ondersteunen scholen bij het bevorderen van een sociaal veilig klimaat. Dit doen wij door het geven van actuele informatie en deskundig advies via de website, trainingen, conferenties en ons Adviespunt.



oo.nl vacatureservice

Ben jij nog op zoek naar een nieuwe collega? Plaats je vacature in april en mei voor slechts €150 op oo.nl en bereik duizenden onderwijsprofessionals. Of kies er voor om nog eens extra op te vallen en breng je vacature onder de aandacht bij ruim 30.000 docenten in onze nieuwsbrief.



Bouwen aan een sociaal veiligheidsbeleid

Het is belangrijk om met elkaar in gesprek te blijven over sociale veiligheid. Hoe pak je dat aan? Stichting School & Veiligheid heeft hiervoor een model ontwikkeld. Hierin spelen zes bouwstenen van cultuur en structuur op elkaar in. Ze draaien als raderen in elkaar.



Kijk voor meer informatie op www.schoolveiligheid.nl/kennisbank/digitaal-veiligheidsplan en kom tijdens het VO-congres langs bij onze stand.



DE WEG NAAR EEN CONCREET EN UITVOERBAAR TOETSBELEID

De trainers en adviseurs van JIJ! begeleiden veel scholen in het voortgezet onderwijs bij het opstellen van een praktisch toetsbeleidsplan én de implementatie daarvan.

Resultaat van een traject Toetsbeleid:

- Een concreet toetsbeleidsplan
- Praktische handvatten voor de uitvoering van het toetsbeleid
- Een breed draagvlak voor keuzes op het gebied van toetsing

MEER WETEN OF JULLIE WENSEN BESPREKEN?



BUREAU-ICE.NL/
TRAINING-VO



JIJ! Toetsen om van te leren

JIJ! is een merk van Bureau ICE

ONVERGETELIJK

Tekst: Jacques Poell

‘Als je leerlingen de ruimte geeft...’

Jeroen Jolles (39)

Docent bedrijfseconomie/economie

“Ik sta sinds 2012 voor de klas, zij het niet onafgebroken. Ik heb netto zo’n zeven jaar lesgegeven tot nu toe. Van 2012-2015 deed ik dat in Nieuw-Vennep op een brede scholengemeenschap. Voor mijn vak – toen nog Management & Organisatie geheten, nu dus bedrijfseconomie – had ik een projectje uitgeschreven voor de vijfdeklassers, een pee-ootje zoals we dat noemen: een praktische opdracht. Vrij simpel van opzet: organiseer een denkbeeldig evenement. Wat komt daar allemaal bij kijken?”

De klas ging ermee aan de slag, maar er kwamen meteen twee jongens naar me toe die zeiden: ‘Nou meneer, als we iets moeten bedenken waar helemaal niets mee gedaan wordt, vinden wij dat een beetje zonde van onze tijd. Mogen wij niet een écht evenement organiseren?’ Natuurlijk mocht dat, hebben jullie misschien al iets in gedachten, vroeg ik ze. Nou, dat hadden ze. Ze keken elkaar even aan en zeiden toen heel beslist: ‘Wij willen de Wielerronde terugbrengen naar Nieuw-Vennep!’

Ooit was die wielerronde echt een ding in de Haarlemmermeer. Sinds de jaren ‘50 van de vorige eeuw werd die in de vorm van een criterium, oftewel een rondje om de kerk, als onderdeel van de plaatselijke jaarlijkse feestweek in juni verreden. Maar toen de organisator in 1999 naar Frankrijk was verkast, was het met de Ronde ook meteen gedaan. ‘Maar is dat niet heel ambitieus?’, probeerde ik voorzichtig de verwachtingen te managen. ‘O nee hoor, wij vinden het gewoon hartstikke leuk, dus dat gaan we gewoon doen!’ De klas had buiten de les om een maand de tijd voor het pee-ootje, maar omdat deze twee jongens toch ontzettend goed waren in mijn vak en steeds een hoofdstuk vooruit werkten, gaf ik ze de gelegenheid om tijdens de les het evenement te plannen. Er kwam een draaiboek van honderden pagina’s, ze legden contacten met alle mogelijke partners: ik hoefde er zelf helemaal niets aan te doen.

En ja hoor, na een maand of drie nodigden ze me uit voor de opening van de nieuwe Wielerronde van Nieuw-Vennep! Ik kwam met de trein, en bij het uitstappen hoorde ik al in de verte de stem van een wielerscom-



Welke leerling of collega maakte het meeste indruk? Welke gebeurtenis is onvergetelijk? In deze serie vertellen schoolleiders, bestuurders en docenten over die ene persoon of gebeurtenis die hen altijd bij zal blijven.

mentator uit de luidsprekers schallen... Het hele dorp was afgezet, alles hadden mijn twee leerlingen geregeld: het parkeerterrein bij de kerk, etenskraampjes rond het parcours, politie om alles in goede banen te leiden. Er deden profs als Erik Dekker mee en heel Nieuw-Vennep stond in het teken van wat deze twee jongens voor elkaar gebokst hadden.

Het overtrof mijn stoutste verwachtingen, dit oversteeg de reikwijdte van mijn toch vrij lummelige opdrachtje op alle mogelijke manieren! En toen de plaatselijke media mij tijdens de race kwamen interviewen en vroegen wat voor cijfer deze jongens voor hun werkstuk zouden krijgen, kon ik natuurlijk niets anders zeggen dan: een 10! Ze mochten van de school de opdracht promoveren tot profielwerkstuk. Niet alleen was hun prestatie voor mij een enorme verrassing, ik heb er ook van geleerd dat als je leerlingen de ruimte geeft, ze tot de geweldigste dingen in staat zijn.”

Welke collega, leerling of gebeurtenis zult u nooit vergeten? Laat het ons weten via: redactie@vo-raad.nl

HET GEBOUW

Tekst: Martijn de Graaff • Fotografie: Dirk Kreijkamp

Heeft u ook een bijzonder gebouw, laat het ons weten: redactie@vo-raad.nl



'De kleuren zijn gebaseerd op die van Zweedse huisjes: steenrood, muisgrijs, korenblauw en okergeel. Wijk bij Duurstede is immers Dorestad, waar de Vikingen kwamen'



'In het kader van duurzaamheid hebben we een sedemdak en zonnepanelen'

IN HET KORT:

School: Revis Lyceum **Plaats:** Wijk bij Duurstede
Aantal leerlingen: 690 **Directeur:** Carry van Tetering
Architect: RAU Architecten **Bouwjaar:** 2012
Bijzonderheden: De school bestaat al meer dan honderd jaar.



Docentenkamer



'Een van de mooiste plekjes vind ik de grote trap in de centrale hal, waar de leerlingen kunnen zitten'



'Vanwege de akoestiek hebben we op de bovenverdiepingen voor vloerbedekking gekozen. Ook hebben we nergens drempels'



Op de benedenverdieping zijn de praktijklokalen. De theorie wordt in de instructielokalen gegeven, de practica hier'



De dakconstructie is zichtbaar

Een gebouw voor het welbevinden van leerlingen

Zo'n vijftien jaar geleden begon het proces dat leidde naar de nieuwbouw van het Revis. Tilly Ubaghs, afdelingsleider havo en vwo onderbouw, was betrokken bij alle fasen van de bouw.

Tilly: "De nieuwe directeur die toen aantrad, Gemke Schrakamp, kreeg twee opdrachten van ons bestuur: niet alleen een nieuw gebouw, maar ook een nieuwe onderwijsvisie. We wilden geen klassikaal onderwijs in een traditioneel schoolgebouw, maar een visie die gebaseerd is op de gedachte dat kinderen altijd in het zicht zijn: letterlijk en figuurlijk. Dat ze niet voor alle lessen hoeven rond te lopen, maar in een deel van het gebouw (hun leerhuis) hun lessen krijgen en een docent vaker zien.

Dat hebben we bereikt door ons gebouw in leerhuizen in te delen. Zo zitten havo 1, 2 en 3 bij elkaar en vmo-tl 3 en 4. In een leerhuis vind je instructielokalen, een gemeenschappelijke ruimte en een teamkamer voor docenten. Elk leerhuis heeft zijn eigen team van twaalf docenten en een leerhuisassistent. Een leerlingbegeleider van het team Zorg en Ondersteuning ondersteunt het docententeam bij de begeleiding van die leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Omdat het leerhuis-team zo nauw met de leerlingen samenwerkt, hebben ze ook beter in de gaten hoe het welbevinden van een leerling is.

Voordat we met de nieuwbouw aan de slag gingen, werkten we al in teams. Die ontwikkeling was na het jaar 2000 al in gang gezet. Een aantal klassen kreeg een apart deel van het oude gebouw toegewezen, met een eigen team. Dat gaf onze docenten een beeld van hoe het onderwijs in het nieuwe gebouw eruit zou kunnen zien. Sowieso hebben we alle docenten in de nieuwe manier van werken geschoold en hen vanaf dag één meegenomen in het bouwproces.

We hebben een architect gezocht die vorm kon geven aan onze idealen. Dat werd RAU. Voor ons waren zeven elementen essentieel bij de nieuwbouw: ruimte, kleinschaligheid, kleur, akoestiek, licht, klimaat en duurzaamheid. Over de akoestiek hebben we bijvoorbeeld goed nagedacht. Er zijn akoestische platen op de galerijen; op de eerste en tweede verdieping, waar de leerhuizen zijn, hebben we bewust voor vloerbedekking gekozen, en er zijn geluidsabsorberende plafonddelen. Daardoor is het in het hele gebouw rustig; bezoekers verbazen zich daar vaak over. Er is ongelooflijk bewust en met heel veel aandacht gezorgd dat onze wensen vorm kregen. Knap van de architect dat hij dat waar kon maken."

Tip: "Ons bestuur heeft vanaf het begin een bureau ingehuurd dat ons heeft begeleid bij de aanbesteding, het opstellen van programma van eisen, de technische specificaties en dergelijke. Eigenlijk kun je niet zonder, omdat je die kennis zelf niet hebt."

Differentiëren en de rol van de vaksectie

Differentiëren gebeurt in de klas. Maar om het differentiëren echt goed uit de verf te laten komen, heb je alle geledingen binnen de school nodig. Ook de vaksectie. Itir Sezen, docent Duits en teamleider onderbouw mavo/havo van het Hervormd Lyceum West, vertelt hoe differentiëren er in haar sectie uit ziet.



Het Hervormd Lyceum West in Amsterdam (HLW) biedt mavo, havo en vwo. Om zicht te krijgen op de potentie van alle leerlingen, starten zij in een tweejarige dakpanklas (mavo/havo of havo/vwo). Pas daarna kiezen leerlingen voor een afdeling. Het lukt dikwijls om goede en gemotiveerde leerlingen uiteindelijk met een hoger diploma te laten uitstromen dan op basis van het basisschooladvies verwacht mag worden. Niet voor niets noemt de school zichzelf 'specialist in opstromen'. Itir Sezen en haar collega's zijn er trots op.

BIT-arrangementen

Om met alle verschillen in de klas om te gaan en om leerlingen optimaal te ondersteunen, zet de school vol in op differentiëren. Daarbij krijgt ze hulp van de CED-Groep. Om te differentiëren, gebruiken de docenten BIT-arrangementen. Dat betekent dat de docent de groep in 3 à 4 subgroepjes verdeelt (de gemiddelde groep, de sterke leerlingen, de zwakke leerlingen en eventueel de zeer zwakke leerlingen). Elk subgroepje krijgt een eigen arrangement aangeboden (Basisarrangement, Toparrangement of (zeer) Intensieve arrangement). 'Bij het maken van de subgroepjes keken we in de sectie Duits aanvankelijk alleen naar harde data, zoals de cijfers van

de repetities die wij na elk hoofdstuk geven. Inmiddels kijken we ook naar andere kindaspecten, zoals het maken van huiswerk, concentratie en betrokkenheid in de klas.' De indeling in subgroepjes kan per periode verschillen. 'Gelukkig maar', zegt Itir daarover. 'Voor de leerlingen is het motiverend dat ze zien dat dingen kunnen veranderen. We vinden het belangrijk dat ook de leerlingen in het intensieve arrangement beseffen: ik ben niet zwak, maar we zijn nu met iets bezig wat ik lastig vind en waarin ik nog een stap kan maken.'

	TYPE AANPAK:
Gevorderd functioneringsniveau	Toparrangement
Voldoende/basis functioneringsniveau	Basisarrangement
Minimum functioneringsniveau	Intensief arrangement
Onder-minimum functioneringsniveau	Zeer intensief arrangement buiten de klas

Differentiëren in instructie en verwerking

Itir vertelt dat zij zelf vooral differentieert in de instructie en verwerking: 'De sterke leerlingen kunnen doorgaans

gelijk aan de slag als ik ze een opdracht geef. Meestal werken ze aan steropdrachten. Met de basisgroep en de intensieve groep start ik meestal met een instructie van 5-7 minuten. Daarin herhaal ik vaak een stukje grammatica, omdat dat zo'n belangrijk onderdeel is. Na de instructie gaat de basisgroep werken aan de basisopdrachten, de intensieve groep heeft het vaak nodig om extra uitleg te krijgen, op een andere manier. Daarna gaan ook zij opdrachten maken. Eerst een aantal reproductie-opdrachten, die te maken hebben met mijn extra uitleg, daarna de basisopdrachten. Soms hebben leerlingen uit de intensieve groep niet genoeg aan de les. Dan kunnen ze extra steunlessen volgen, die een collega van mij aanbiedt. Ik bespreek altijd met de betreffende collega: dit onderdeel lukt nog niet, wil jij dat overpakken?'

Uitwisseling tussen collega's

Bij het differentiëren in de klas kiezen docenten over het algemeen hun eigen insteek. Daarbij kunnen ze wel rekenen op elkaars hulp. Itir: 'We wisselen bijvoorbeeld materialen uit die we zelf ontwikkelen. Laatst had ik een werkvorm met kaartjes bedacht, die in mijn klassen heel goed uitpakte. Dan zeg ik tegen mijn collega's: je zou kunnen kijken of het bij jou ook werkt. Binnen de sectie nodigen we ook collega's uit in onze lessen. Ik heb bijvoorbeeld een collega die echt de allerbeste tekstlessen geeft. Ik schroom niet om haar te vragen om aan mijn mavo-3 of -4 klas een tekstles te geven. En zo zijn er ook collega's die mij uitnodigen om een grammaticales te geven. We weten elkaars sterke kanten te benutten, we vinden het fijn dat we de leerlingen en elkaar kunnen helpen.' Het uitwisselen gebeurt overigens niet alleen binnen de sectie Duits.

Keuzes maken in het programma

Het is mooi om te zien dat de docenten Duits samen optrekken om van het differentiëren een succes te maken. Zij doen dat onder meer ten aanzien van de lesstof. Itir legt uit: 'Op basis van de einddoelen in het examenjaar hebben we gekeken waar we in welk leerjaar aan gaan werken. Luistervaardigheid is bijvoorbeeld een belangrijk SE-onderdeel. Daarmee gaan we dus al in leerjaar 2 systematisch oefenen; de leerlingen leren waar ze naar moeten luisteren en wat ze moeten horen. We zijn hierbij niet streng in het toetsen, maar we oefenen wél. Omdat lezen een belangrijk element in het centraal examen is, gaan we al in leerjaar 2 aan de slag met leuke, aantrekkelijke teksten. Daarbij leggen we trouwens ook de link naar het vak Nederlands, omdat daar bepaalde zaken al aan bod zijn gekomen, zoals het zoeken van kernzinnen en signaalwoorden.'

De methode Duits besteedt al in leerjaar 2 behoorlijk uitgebreid aandacht aan spreekvaardigheid. De sectie maakt hierin bewust een andere keus. Itir: 'We kiezen vooral voor kleine opdrachtjes, gericht op zaken waarbij de leerlingen zich iets kunnen voorstellen. Dan moeten ze bijvoorbeeld iets vertellen over hun hobby of gezin. In de leerjaren erna bouwen we die spreekvaardigheid steeds verder uit.'

Warme overdracht

De docenten Duits maken aan het begin van elk schooljaar ook werk van een goede, warme overdracht van leerlingen. 'Want om te differentiëren moet je natuurlijk wel goed weten wat voor kind je voor je hebt', benadrukt Itir. 'De informatie die we overdragen, gaat over het vak, de didactiek en de manier waarop er met het kind gewerkt is, maar ook over het sociaal-emotionele stukje. En als een zorgleerling bijvoorbeeld bepaalde begeleiding heeft gekregen, kijken we of we dat als sectie kunnen continueren of dat bijvoorbeeld de zorgcoördinator hier iets in zou moeten betekenen.'

Doe de scan!

Hoe differentieert jouw eigen vaksectie? Wat lukt goed en waar is winst te halen? De CED-Groep maakte een compacte scan, waarmee je in één keer een duidelijk beeld krijgt. Een mooi vertrekpunt voor het gesprek hierover in de vaksectie en het formuleren van mogelijke ontwikkelpunten!



Ga direct naar de scan.

Meer weten?

De CED-Groep ondersteunt vaksecties die hun kwaliteit en hun opbrengsten willen verhogen. Neem voor een adviestraject op maat contact op met Karin Snoodijk, k.snoodijk@cedgroep.nl

Of lees meer op de website: cedgroep.nl/sterke-vaksectie

Concepten voor een leerrijke werkomgeving

Het begrip 'zelfsturende teams' komt in het vo-vocabulaire nauwelijks voor. Wel '(actie)leerteams' of 'PLG's'. Maar in feite gaat het over hetzelfde principe, namelijk zelforganisatie, in meer of mindere mate. Leerteams of PLG's worden terecht beschouwd als een belangrijk vehikel om te komen tot een lerende organisatie: een noodzakelijke voorwaarde om het hoofd te bieden aan de dynamiek waarin iedere school zich bevindt. De meeste schoolleiders die ik ken, zijn in dat opzicht best tevreden. Wij zijn een lerende organisatie (of een PLG), vertellen ze trots. Of Eric Verbiest, die een belangrijke rol speelde bij de introductie en verbreiding van het PLG-concept in Nederland, dit voetstoots zou aannemen, waag ik echter te betwijfelen. Volgens Verbiest is namelijk niet meer dan een derde van de scholen echt een professionele leergemeenschap. De term lijkt een containerbegrip te zijn geworden: we verstaan er van alles onder en gebruiken het te pas en te onpas. Dat werpt de vraag op waardoor dat komt. Of beter nog: wat er moet gebeuren om meer scholen de kans te geven zich tot een echte lerende organisatie of PLG te ontwikkelen. Het antwoord is mogelijk te vinden in het boek 'Vormen van zelfsturing. Handleiding bij het organiseren van meer autonomie in teams' van Astrid Vermeer en Ben Wenting. Beide auteurs hebben hun sporen op dit vlak

ruimschoots verdiend en dat alleen al maakt het zinvol om kennis te nemen van hun adviezen. Vermeer en Wenting beschrijven hoe je meer zelfsturing realiseert in een vorm die werkbaar is en die aansluit bij de heersende dynamiek in jouw organisatie. Zelfsturing kent namelijk vele gezichten, variërend van 'volledig' tot 'light'. Zelfs in een hiërarchische setting blijken vormen van zelfsturing mogelijk. Leidinggeven in zo'n hybride organisatiecontext is echter niet eenvoudig. Managers worden geacht op te treden als coach én als leidinggevende (wat voor deze auteurs twee verschillende rollen zijn: coachend leidinggeven is volgens hen niet mogelijk). De les die Vermeer en Wenting meegeven, komt hierop neer: schenk minder aandacht aan communicatie en de psychologische aspecten van samenwerking en juist meer aan het ontwikkelen van goede procedures en werkafspraken. Samenwerking wordt dan gemakkelijker en minder persoonsafhankelijk. 'Vormen van zelfsturing' is vooral een praktisch boek, dat naast *food for thought* talrijke gemakkelijk toepasbare tips biedt voor hoe je tot effectieve samenwerking (in een leerteam) kunt komen. Toegegeven, het boek gaat niet over lerende organisaties of PLG's. Wel over hoe je een context kunt creëren die uitnodigt tot samen leren.



Astrid Vermeer en Ben Wenting
Vormen van zelfsturing
Handleiding bij het organiseren van meer autonomie in teams
ISBN 978 90 244 5056 5

Normaal?

Brauns nieuwste boek is een mooie aanvulling op de artikelen over polarisatie in het onderwijs in het decembernummer van dit magazine. In 25 'levenslessen' neemt zij haar lezers mee naar de meest uiteenlopende culturen en hun eigenaardigheden, met als belangrijkste boodschap: 'normaal' is een relatief begrip. Wat wij normaal vinden, vinden ze elders gek én andersom. De eerste druk van het boek verscheen in 2018. In deze geheel herziene en fraai uitgevoerde editie heeft Braun sommige verhalen uit de eerste editie vervangen en vijf nieuwe toegevoegd. Na elk verhaal vind je reflectievragen voor thuis en op het werk.



Danielle Braun
Da's gek
Een antropologische kijk op 'normaal'
ISBN 978 94 627 6385 2

Metten

Hoe meet je de effectiviteit van een team? Waar de meeste boeken over teams en teamontwikkeling vooral de zachte kant van teams en de interactie tussen teamleden belichten, heeft Brouwer juist de instrumentele kant als onderwerp gekozen. Zijn boek biedt een meer technische kijk op teams en teamprestaties. Hij introduceert de door hem ontwikkelde Robuuste Team Methode (RTM), die helpt om inzicht te krijgen in het vermogen van een team om onder veranderende omstandigheden stabiel te blijven, en het Robuuste Team Canvas, als handleiding om je team daadwerkelijk robuust te maken.



Daniël E. Brouwer
Het robuuste team
ISBN 978 94 927 9038 5

Besturen

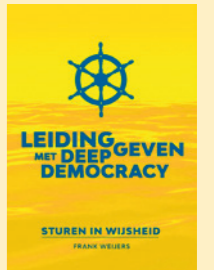
Het nieuwe boek van Van Wessum en Verheggen is een van de weinige boeken die zich uitdrukkelijk richten op de professionele ontwikkeling van bestuurders in het onderwijs. De auteurs bieden hun lezers een aantrekkelijk perspectief door het concept van de lerende organisatie centraal te stellen bij het zoeken naar krachtige leiderschapspraktijken voor bestuurders. Ze baseren zich daarbij op beschikbaar onderzoek naar professionele ontwikkeling in het onderwijs én op hun eigen bestuurlijke ervaring. Vooral dat laatste zorgt voor een hoge mate van herkenbaarheid. Je kunt je wel afvragen of een boek van iets meer dan honderdvijftig bladzijden het woord 'handboek' helemaal waarmaakt.



Loes van Wessum & Ingrid Verheggen
Handboek bestuurlijk leidinggeven aan lerende scholen
ISBN 978 94 637 1454 9

Het gele boekje

Na het blauwe boekje (over hoe je praktisch aan de slag kunt met Deep Democracy) en het rode boekje (over wat te doen als het in groepen door conflict en polarisatie spannend wordt) is er nu het gele boekje voor leidinggevenden die willen werken met Deep Democracy. In net iets meer dan honderd bladzijden geeft Weijers antwoord op de vraag: hoe doe je dat als leidinggevende, in het spanningsveld van enerzijds je eigen visie en bedoeling, waarden en normen en verantwoordelijkheden - en anderzijds de wijsheid van de groep mensen waaraan je leidinggeeft?



Frank Weijers
Leidinggeven met Deep Democracy
Sturen in wijsheid
ISBN 978 90 822 2494 8

Advertentie



Barry Hodiamont
schoolleider Yuverta
vmbo Heerlen



“Ik wil me de strategische rol van schoolleider eigen maken”

Ben jij schoolleider (van teamleider tot rector) in het vo en wil jij je leiderschap versterken? Je kunt een beurs aanvragen voor een NVAO geaccrediteerde masteropleiding. Je krijgt een ruime tegemoetkoming in de kosten voor een periode van maximaal 2 studiejaar tot een maximumbedrag van € 45.000.

Voorwaarden, praktische informatie en het online aanvraagformulier: www.schoolleidersbeurs-vo.nl



De Regeling Schoolleidersbeurs-V0 is het resultaat van afspraken tussen werkgevers en werknemers in het voortgezet onderwijs.



Deze 10 collega's veranderen van baan

→ **Ralf Buiten** ging op 1 maart aan de slag bij het dr. Aletta Jacobs College in Hoogezand als bestuurder en algemeen directeur. Hij werkte als directeur aan het Dr. Nassaucollege locatie Quintus in Assen. Buiten is de opvolger van Willeke Doornbos. Zij was de afgelopen maanden interim-bestuurder en algemeen directeur.

→ **Mirjam van Halem** start op 1 augustus als rector-bestuurder van het Rembrandt College in Veenendaal (Stichting Openbaar Voortgezet Onderwijs Veenendaal). Zij werkt nu als managing consultant onderwijs bij BMC. Daarvoor was ze directeur van de Waldheim-mavo in Baarn. Van Halem is de opvolger van Ruud van Tergouw, die met pensioen gaat.

→ Per 1 april is **Machteld Hulshof** aan de slag gegaan als rector-bestuurder van Christelijk Gymnasium Sorghvliet in Den Haag. Hulshof werkte al op de school, onder meer als docent klassieke talen en afdelingsleider van leerjaar 5 en 6.

→ **Bas Iliohan** is in maart begonnen als rector en plaatsvervangend bestuurder van Porteuum in Lelystad. Hij werkte vanaf 2017 als directeur van het Poort Lyceum (Het Bakken) in Almere.

→ **Annemarie Lukassen** verlaat aan het einde van het schooljaar Het Bouwens in Panningen (Stichting LVO), waar zij sinds 2016 werkt als rector. Daarvoor was ze op de school locatiedirecteur en sectordirecteur bij Het Kwadrant in Weert.

→ **Monique van Roosmalen** is gestart als rector van het Maurick College in Vught (OMO). Zij was rector van het Sondervick



College. Van Roosmalen volgde Anita O'Connor op, die nu waarnemend rector is van het Maurick College.

→ Het Schoter in Haarlem (Dunamare Onderwijsgroep) heeft in **Jord Schaap** een nieuwe rector gevonden. Hij is begin dit jaar gestart. Schaap werkte als docent en opleidingsmanager op de Hogeschool van Amsterdam.

→ Stichting de Hoeksche School heeft per 1 april 2024 **Remko Zebel** benoemd als

rector van het Hoeksche Lyceum. Zebel was rector op het Insula College in Dordrecht. Hij werkte daar vanaf 2012.

→ **Jeroen Zeeuwen** wordt bestuurder bij Stichting Openbaar Voortgezet Onderwijs Tilburg (SOVOT). Dat betekent dat hij per 1 mei vertrekt als rector van het Odulphuslyceum in Tilburg. Waarnemend rector op het Odulphuslyceum (OMO) wordt **Ard van Aken**, tevens rector van het Mill Hill College in Goirle.

‘Wat verwacht de buitenwereld van onze school?’

Richard Rovers (52) heeft het Markland College in Zevenbergen na vijftien jaar verlaten. Hij was daar de laatste negen jaar rector. Sinds februari is hij voorzitter van de directie van het Dongemond college, met vestigingen in Made en Raamsdonkveer.

Waarom deze overstap?

“Na een lange periode op het Markland vond ik het goed om uit te kijken naar een andere werkplek. Ik zie het als mezelf opnieuw uitvinden in een nieuwe organisatie. Toen ik via



LinkedIn deze functie op het Dongemond langs zag komen, heb ik meteen contact opgenomen. Ik woon in Bavel vlakbij Breda en

zou vast in de stad aan de slag kunnen, maar ik vind leidinggeven op een regio-school nu eenmaal heel leuk, weet ik na vijftien jaar op het Markland. De leerlingen op mijn oude en nieuwe school zijn heel divers als het gaat om woonplaats en leefwereld. Die mix vind ik mooi. Ik heb ook het idee dat leerlingen en docenten op een regio-school wat opener zijn. We kijken elkaar hier recht in de ogen.”

Wat laat je achter?

“Mijn opdracht op het Markland was vervuld. Ik heb als teamleider havo/vwo en later als rector samen met het team een bovenbouw voor havo/vwo opgezet. Tot 2014 moesten leerlingen daarvoor nog naar het Markland College in Oudenbosch. De school in Zevenbergen groeide in een paar jaar tijd van 550 leerlingen naar 1200 leerlingen. Inmiddels heeft de school een eigen identiteit, met een technasium en een bèta-challenge-programma. De regio van Moerdijk vraagt om veel technisch personeel, en we hebben de keuze gemaakt om daarop aan te sluiten.

Later hebben we daar andere talentroutes aan toegevoegd: kunst, sport, ondernemerschap en talen. Voor ieder kind in de regio Moerdijk is nu iets te kiezen.”

Waar ga je aan werken in je nieuwe baan?

“Ik heb met het bestuur gesproken over het creëren van een Dongemond-gevoel op beide locaties. De samenwerking en uitwisseling tussen beide scholen kan op een andere manier georganiseerd worden. Maar ik ga op korte termijn ook aan de slag met de basisinrichting van het onderwijsproces, zoals het lerarentekort waar wij ook hier last van hebben. We willen graag alle secties goed bezetten. Als dat niet lukt, moeten we het onderwijs op een andere manier organiseren. En tot slot wil ik ook op het Dongemond goed gaan kijken naar de profilering van de school, de (praktische) vaardigheden en het onderwijs waar de regio behoefte heeft. Wat verwacht de buitenwereld van onze school?”

Advertentie

Op zoek naar ondersteuning?
 Neem vrijblijvend contact op met Omix via 0570 - 56 3555

omix
 Beter Onderwijs

VRAAGBAAK

Tekst: Judith Verbeek

Centrale aanmeldweek

Leden van de VO-raad kunnen met al hun vragen over onderwijs- en werkgeverszaken terecht bij de Helpdesk VO. Ditmaal: de eerste centrale aanmeldweek zit erop. Nog even de feiten op een rij: hoe ziet de jaarplanning er voortaan uit?

In 2022 is de Wet doorstroomtoetsen po door de Eerste Kamer aangenomen. Hier horen nieuwe voorschriften voor de aanmelding in het voortgezet onderwijs bij, waaronder het werken met een centrale aanmeldweek. Het doel is om alle leerlingen evenveel kans te geven op een plek op de school van hun eerste voorkeur, passend bij het schooladvies dat ze van de basisschool hebben gekregen.

DE PLANNING

De jaarkalender ziet er voortaan als volgt uit.

- Scholen melden zich tussen 1 oktober en 15 november aan voor een doorstroomtoets.
- Leerlingen van het po ontvangen tussen 10 en 31 januari hun voorlopige schooladvies.
- De leerlingen maken de doorstroomtoets tussen 29 januari en 18 februari.
- Uiterlijk 15 maart is de uitslag van de doorstroomtoets bekend.
- De uitslag wordt uiterlijk 24 maart met het definitieve schooladvies aan de ouders en leerlingen bekendgemaakt. Het oorspronkelijke schooladvies wordt naar boven bijgesteld als de doorstroomtoets daar aanleiding toe geeft. Het kan zijn dat dit niet in het belang van de leerling is. Dan kan de po-school besluiten het advies niet naar boven bij te stellen. De school moet dit besluit dan wel motiveren.
- Tussen 25 maart en 31 maart is de centrale aanmeldweek. Leerlingen melden zich op basis van hun definitieve schooladvies aan in het vo. Aanmelding voor een school van voortgezet speciaal onderwijs (vso) kan al eerder.



UITZONDERINGEN

In een brief uit oktober vorig jaar schrijft de minister dat leerlingen onder omstandigheden ook na de centrale aanmeldweek (dus na 31 maart) kunnen worden aangemeld en toegelaten. Dat is bijvoorbeeld mogelijk in het geval van een verhuizing. Ook is het scholen toegestaan een tweede aanmeldronde te organiseren voor leerlingen die in de centrale aanmeldronde zijn afgewezen op ondersteuningsbehoefte of die zijn uitgeloot.

VERRUIMING VOOR 2024

In de eerdergenoemde brief van de minister staat ook dat vo-scholen dit eerste jaar de aanmeldperiode voor de centrale aanmeldweek konden verruimen als dat nodig was om de verwerking van de aanmeldingen goed te

stroomlijnen. Scholen konden ouders en leerlingen de mogelijkheid bieden om zich vóór 25 maart aan te melden, op voorwaarde dat de leerlingen al een definitief schooladvies hadden ontvangen. Deze vervroegde aanmelding mocht de leerlingen geen voordeel opleveren: alle aanmeldingen die uiterlijk 31 maart bij het vo zijn gedaan, moeten als gelijktijdige aanmeldingen worden gezien.

OOK EEN VRAAG?

Stel je vragen over onderwijs- en werkgeverszaken bij de Helpdesk VO, via een online formulier op www.vo-raad.nl/helpdeskformulier.

Een gezonde schoolcultuur begint bij je leraren.



Als schoolleider weet je hoe belangrijk het is om goed voor je leraren te zorgen. Zij zijn immers de spil van het onderwijs en de motor van de school. Zij maken elke dag het verschil voor de leerlingen, maar ook voor elkaar en voor jou. Hoe kun je ervoor zorgen dat je leraren zich gezond, gelukkig en gemotiveerd voelen op school? Hoe kun je een schoolcultuur creëren waarin iedereen zich gewaardeerd, betrokken en ondersteund voelt?



Luister naar je leraren

Een van de belangrijkste dingen die je kunt doen als schoolleider is luisteren naar je leraren. Wat vinden zij van hun werk? Waar lopen zij tegenaan? Waar hebben zij behoefte aan? Waar worden zij blij van? Door actief te luisteren naar je leraren, laat je zien dat je hen serieus neemt, dat je hen respecteert en dat je hen wilt helpen. Bovendien krijg je zo waardevolle informatie over de werkdruk, het welzijn en de tevredenheid van je leraren, die je kunt gebruiken om verbeteringen door te voeren.

Hoe kun je luisteren naar je leraren? Er zijn verschillende manieren om dat te doen, zoals:

- Voer regelmatig individuele gesprekken met je leraren, bijvoorbeeld in het kader van functionerings- of beoordelingsgesprekken, maar ook informeel of spontaan door iedereen eens een keertje aan te spreken bij het koffiezetapparaat.

- Organiseer teambijeenkomsten of intervisiegroepen waarin leraren hun ervaringen, ideeën en feedback kunnen delen.

- Maak gebruik van enquêtes of vragenlijsten om de mening en de beleving van je leraren te peilen, bijvoorbeeld over de werkdruk, het welzijn, de samenwerking of de schoolcultuur.

- Stel een ideeënbuss of een online platform beschikbaar waar leraren hun suggesties, klachten of complimenten kunnen achterlaten.

Zorg voor een positief schoolklimaat

Een positief schoolklimaat is een klimaat waarin er een goede sfeer, een prettige samenwerking en een gezonde communicatie is tussen alle betrokkenen op school.

Een positief schoolklimaat draagt bij aan het geluk, de veiligheid en de betrokkenheid van je leraren. Het bevordert ook de kwaliteit, de innovatie en de resultaten van het onderwijs.

Hoe kun je zorgen voor een positief schoolklimaat? Er zijn verschillende manieren om dat te doen, zoals:

- Creëer een heldere en gedeelde visie, missie en waarden voor de school, die aansluiten bij de identiteit, de ambities en de behoeften van de schoolgemeenschap.

- Stel duidelijke en haalbare doelen, verwachtingen en regels voor de school, die bekend zijn bij iedereen, die regelmatig worden geëvalueerd en die consequent worden nageleefd.

- Bouw aan een sterke en hechte teamgeest, waarin er sprake is van vertrouwen, respect, waardering en ondersteuning tussen de leraren, maar ook tussen jou en de leraren.

Stimuleer een open en eerlijke communicatie, waarin er ruimte is voor dialoog, feedback, complimenten en kritiek, maar ook voor humor, plezier en ontspanning.

Vier successen en mijlpalen, zowel individueel als collectief, bijvoorbeeld door het geven van een kaartje, een bloemetje of een borrel.

Meer tips?



Binnen een
week je eigen
academie in je
eigen huisstijl.

Dat wíl je.



MAAK KENNIS MET E-WISE TOTAAL:
HET COMPLETE LEERPLATFORM VOOR JOUW ORGANISATIE

- ✓ Je voelt je gelijk thuis in je eigen leeromgeving met eigen huisstijl
- ✓ Iedereen heeft toegang tot het complete E-WISE cursusaanbod
- ✓ Je kunt zelf bijeenkomsten plannen en leerlijnen ontwikkelen
- ✓ Je bouwt een kennisbank op door eigen content toe te voegen
- ✓ Je hebt altijd inzicht in de professionalisering van je team



Vraag een demo aan
e-wise.nl/totaal

e-WISE

Good To Know

Online nascholing
voor onderwijsprofessionals